

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Monika Čurin

Etični vidiki problemov arhiviranja kvalitativnih podatkov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Monika Čurin

Mentor: doc. dr. Janez Štebe

Etični vidiki problemov arhiviranja kvalitativnih podatkov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Družini in prijateljem za podporo in spodbudo pri izdelavi pričujočega diplomskega dela.

Mentorju doc. dr. Janezu Štebetu in dr. Sonji Bezjak za pomoč, strokovne nasvete in usmeritve.

Etični vidiki problemov arhiviranja kvalitativnih podatkov

Shranjevanje in vnovična uporaba podatkov sta za znanstveno rabo pozitivna z vidika preglednosti znanstvenega raziskovanja in njegovega napredovanja, če so znanje in njegovi sestavni deli dostopni najširšemu krogu, hkrati pa vplivajo tudi na prihranek pri porabljenih sredstvih in času. V diplomskem delu predvsem utemeljujem, da to velja tudi za kvalitativne podatke. Namen diplomskega dela je širši pregled problematike z namenom, da se razišče osnove uvajanja prakse arhiviranja kvalitativnih podatkov v Sloveniji, saj je kvalitativno raziskovanje v Sloveniji močno razširjeno in obstaja tudi potencialno povpraševanje po storitvah arhiviranja in naknadni uporabi. V prvem delu diplomske naloge so izpostavljeni zlasti etični vidiki problematike, ki so zaradi občutljivosti podatkov in nevarnosti razkrivanja zasebnosti v ospredju pri arhiviranju kvalitativnih podatkov. V empiričnem delu diplomske naloge prikazujem možnosti zagotovitve ustrezne anonimizacije in zagotavljanja zaupnosti podatkov, potrebo po čemer smo zaznali pri projektu priprave podatkov, zajetih v raziskavi Odprti podatki, za dolgoročno arhiviranje in naknadno obdelavo.

Ključne besede: etika, kvalitativno raziskovanje, anonimizacija, arhiv, naknadna uporaba.

The Ethical Aspects of the Problems of Archiving Qualitative Data

Data storage and retrieval is valuable from the point of view of clarity of scientific research and its development, provided that the knowledge and its constituent parts are available to the widest possible audience, and at the same time contributes to the more efficient use of resources and time. The thesis primarily attempts to demonstrate that this also holds true for qualitative data. The purpose of the thesis is to provide a wider overview of the subject with the intention of exploring the foundations of introducing the practice of qualitative data archiving in Slovenia, as qualitative research in the country is widespread and therefore there also exists potential demand for the services of archiving and retrieval. The first part focuses mainly on the ethical aspects of the issue that, due to data sensitivity and the risk of privacy violations, are central in qualitative data archiving. The empirical part presents the possibilities of ensuring appropriate anonymisation and data confidentiality, the need for which was noted during the project of the preparation of data included in the research "Open data" for long-term archiving and processing.

Key words: ethics, qualitative research, anonymisation, archive, retrieval.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 ETIKA RAZISKOVANJA IN ARHIVIRANJE KVALITATIVNIH PODATKOV	9
2.1 ETIKA IN MORALA	9
2.2 KVALITATIVNO RAZISKOVANJE	10
2.3 POMEN ETIKE IN ETIČNE DILEME V KVALITATIVNEM RAZISKOVANJU ..	11
2.3.1 Etična načela kvalitativnega raziskovanja	12
2.3.2 Etične smernice glede na uporabljeno metodo za izvedbo kvalitativnega raziskovanja	12
2.3.3 Etični vidiki arhiviranja kvalitativnih podatkov in njihova vnovična uporaba	14
3 POSEBNOSTI ARHIVIRANJA IN DOKUMENTACIJE KVALITATIVNIH PODATKOV	16
3.1 ARHIVIRANJE KVALITATIVNIH PODATKOV V SLOVENIJI	16
3.1.1 Standardi opisovanja podatkov v ADP	17
3.1.2 Shranjevanje podatkov v ADP	18
3.1.3 Standardi obdelave kvalitativnih podatkov z vidika zagotavljanja anonimnosti podatkov za arhiviranje	21
3.1.4 Postopki obdelave kvalitativnih podatkov za arhiviranje	23
4 ZAŠČITA ZASEBNOSTI PRI KVALITATIVNEM RAZISKOVANJU	29
4.1 ZAKONODAJA	29
4.2 PRAVNE OSNOVE RAZISKOVALNE ETIKE V SLOVENIJI	30
4.3 ZAUPNOST IN ANONIMIZACIJA PODATKOV	31
4.3.1 Anonimizacija raznovrstnih podatkovnih zbirk	32
4.3.2 Anonimizacija podatkov v UK Data Archive	33
4.3.3 Alternative anonimizaciji podatkov	34
5 POROČILO PRIMERA PRIPRAVE PODATKOV, ZAJETIH V RAZISKAVI ODPRTI PODATKI, ZA DOLGOROČNO ARHIVIRANJE PODATKOV	36
5.1 PROJEKT ODPRTI PODATKI	36
5.1.1 Izvedba intervjujev in pridobitev podatkov v okviru projekta Odprti podatki	37
5.2 ZAGOTOVITEV ANONIMNOSTI NA OSNOVI DOBRIH PRAKS IZ TUJINE	37
5.2.1 Pridobljeni osebni podatki pri izvedbi intervjujev v okviru projekta Odprti podatki	40
5.2.2 Zagotovitev anonimnosti podatkov	41

5.3 UGOTOVITVE	47
6 ZAKLJUČEK	50
7 LITERATURA	52
PRILOGI.....	56
PRILOGA A: Obrazec za naročilo gradiva iz Arhiva družboslovnih podatkov	56
PRILOGA B: Ciljni raziskovalni program projekta Odprti podatki za izvedbo intervjuja..	58

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Priporočene in druge oblike zapisov posameznih vrst gradiv za predajo	19
Tabela 3.2: Standardi obdelave kvalitativnih podatkov	22
Tabela 5.1: Primer anonimizacije podatkov	38
Tabela 5.2: Označitve posameznih vlog sodelujočih v intervjuju	39
Tabela 5.3: Primer tabele osebnih podatkov iz prepisov enega izmed opravljenih intervjujev (originalni osebni podatki so izločeni).....	41
Tabela 5.4: Izmišljeni podatki, ki jih uporabljam za prikaz možnosti anonimizacije podatkov	42
Tabela 5.5: Obdelava osebnih podatkov intervjuvanca za zagotovitev anonimnosti	47

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Izjava o izročitvi gradiva iz raziskave in priloga izjavi Pregled izročениh gradiv...	20
Slika 3.2: Primer informacij, navedenih v glavi predloge RTF	24

1 UVOD

Za temo etičnih vidikov problemov arhiviranja kvalitativnih podatkov sem se odločila z namenom raziskati osnove uvajanja prakse arhiviranja kvalitativnih podatkov v Sloveniji. Kvalitativno raziskovanje je v Sloveniji namreč močno razširjeno in obstaja tudi potencialno povpraševanje po storitvah arhiviranja ter naknadne uporabe pridobljenih podatkov. Shranjevanje in ponovna uporaba podatkov sta za znanstveno rabo pozitivna z vidika preglednosti znanstvenega raziskovanja in njegovega napredovanja, če so znanje in njegovi sestavni deli dostopni najširšemu krogu, hkrati pa vplivata tudi na prihranek pri porabljenih sredstvih in času.

V diplomskem delu so izpostavljeni zlasti etični vidiki problematike, ki so zaradi občutljivosti podatkov in nevarnosti razkrivanja zasebnosti v ospredju pri arhiviranju kvalitativnih podatkov. V diplomskem delu želim zato poleg načelnih etičnih vidikov in splošnih problemov arhiviranja zlasti v prvem delu izpostaviti etične vidike arhiviranja kvalitativnih podatkov. Te vidike nato preizkusim v drugem delu, kjer na osnovi pridobljenih prepisov izvedenega intervjuja v okviru projekta Odprti podatki preverjam možnosti uporabe oz. uvedbe postopkov anonimizacije – na osnovi praks iz tujine.

Predstavljeni sta uporabnost pridobljenih podatkov v kvalitativnem raziskovanju za naknadno uporabo in potreba raziskovalcev po že obstoječih podatkih. Glede na varnostne in pravne pogoje je vprašanje, koliko in kako raziskovalci arhivirajo kvalitativne podatke na način, da so ti uporabni še za naknadno uporabo. Kar zadeva muzeje in državne arhive, sta arhiviranje in dostop do podatkov za naknadno uporabo v Sloveniji urejena na državni ravni, kar pomeni, da je hranjenje podatkov urejeno s strogimi predpisi arhiviranja, upoštevajoč mednarodne standarde in smernice za ohranjanje, arhiviranje in izmenjavo. Obstajajo pa tudi številne neodvisne organizacije, ki pridobivajo kvalitativne podatke za različne namene (univerzitetni raziskovalni centri, zasebne raziskovalne institucije, marketinške raziskovalne agencije ipd.) in niso vključene v ureditev arhiviranja na državni ravni. Ureditev za ohranjanje, izmenjavo in naknadno uporabo tako pridobljenih podatkov v Sloveniji skoraj ne obstaja (Štebe in drugi 2010/2011a, 50–52). V nalogi zato proučim primere in predlagam rešitve na tem področju, saj sem pri raziskovanju izhajala iz prepričanja, da so tudi kvalitativni podatki del znanstvenih gradiv, nastalih z javnimi sredstvi, ki bi morala biti čim širše dostopna za nadaljnjo izrabo.

»ADP za opisovanje in shranjevanje podatkov uporablja standard DDI, ki temelji na tehnologiji XML« (Arhiv družboslovnih podatkov 2012), prav tako se tudi na področju kvalitativnih podatkov postopoma uveljavljajo postopki za njihovo dolgoročno uporabo. Zlasti pomembno je zagotoviti ustrezno 'shranjevanje' konteksta raziskave, ki je v kvalitativnem raziskovanju velikokrat premalo dokumentiran, če želimo zagotoviti ustrezno razumevanje shranjenih podatkov za naknadno uporabo. Hkrati pa se soočamo z različnimi dilemami, kot so vprašanja varovanja zasebnosti nasproti temu, da ima več raziskovalcev možnost dostopa do podatkov.

V znanstvenem raziskovanju se raziskovalci srečujejo z dilemami, kako zadostiti etičnim načelom in hkrati poskrbeti za možnost izvedbe znanstvenih raziskav. Tako se tudi Malnarjeva sprašuje, »ali naj bo znanost cilj ali sredstvo, naj ima prednost dobrobit posameznika ali družbe?« (Malnar 2010a, 8). Pomembno je, da raziskovalci poleg pridobitve ustreznih podatkov upoštevajo tudi določene pogoje, ki v veliko primerih vplivajo na njihovo delo. Pogoj, pri katerem morajo biti še posebej pozorni, je upoštevanje človekovih pravic oz. zadostitev določenim varnostnim in pravnim pogojem, kar pa lahko nemalokrat vpliva tudi na njihovo delo oz. pridobljene podatke in tudi njihovo nadaljnjo obdelavo. Pri raziskavah, ki vključujejo podatke o ljudeh in tudi o živalih, se pojavljajo etična, pravna, družbena in politična vprašanja, s katerimi se ukvarja raziskovalna etika. V družboslovju so se oblikovala vprašanja v povezavi z metodami dela ali raziskavami, ki vključujejo občutljive skupine ljudi (Ramšak 2009a, 212). Kvalitativni podatki so lahko v različnih oblikah, npr.: pisma, slike, avdio-/videoposnetki, spletne strani ipd. Takšne oblike podatkov predstavljajo precejšen izziv za arhiviranje, saj vsebujejo elemente, preko katerih je moč identificirati osebe, ki so sodelovale v raziskavi, in njihove navade, znanje ipd. (Kuula 2010/2011, 12). V raziskovanju se srečamo tudi z etičnimi kodeksi, ki temeljijo na predpostavki, da ljudje ne želijo izpostavljati zasebnega življenja (Malnar 2010b, 14). Raziskovalci se pri izvajanju kvalitativnih raziskav in arhiviranju srečujejo tudi z dilemami zaščite zasebnosti in varovanja pridobljenih podatkov, zato sem raziskala in predstavila tveganje, s katerim se raziskovalci srečujejo pri izvajanju kvalitativnih raziskav in arhiviranju. Stopnja tveganja je precejšnja tako z vidika zagotovitve anonimnosti podatkov kot tudi z vidika zagotovitve zaščite podatkov.

Proučila in prilagodila sem metode, ki lahko pripomorejo k zagotavljanju ohranjanja zasebnosti in nerazkritja posameznika, kot so načini anonimizacije podatkov.

2 ETIKA RAZISKOVANJA IN ARHIVIRANJE KVALITATIVNIH PODATKOV

2.1 ETIKA IN MORALA

Etika v znanosti pomaga vzpostavljati pravilne odnose (v smislu pravičnosti) v sami znanosti ter med znanostjo in družbo, kot pravi Jerman (1998). Tako v znanosti kot tudi na drugih področjih se srečujemo z etičnimi in moralnimi vprašanji, zato obstajajo za različna področja določena etična pravila oz. etični kodeksi, ki skrbijo za etično neoporečno ravnanje.

Tudi sociološka raziskovanja imajo na različnih poklicnih področjih pozitivne in negativne posledice za posameznika in tudi za institucijo. Znanje s področja sociologije lahko predstavlja vir ekonomske in politične moči, zato je pomembno, da sociologi zavarujejo sebe, stroko, ljudi, ki proučujejo in poučujejo, ter družbo v celoti pred zlorabami te moči (Slovensko sociološko društvo 1992).

Veliko tem v raziskovanju je lahko z vidika etike spornih, dvoumnih, saj vključujejo tudi vprašanja o dobrem in zlem. Niso pa le teme raziskovanja tiste, ki so lahko sporne z vidika etike. V raziskovanju se raziskovalci srečujejo s področji raziskovanja, kjer so potrebni osebni ali občutljivi podatki, ki pa jih ne smejo uporabljati brez pridobitve ustreznih soglasij respondentov. Torej se postavlja tudi vprašanje upoštevanja in udejanjanja etičnih pravil oz. etičnih kodeksov v raziskovanju. Delitev na dobro in slabo je bila vedno nekoliko zabrisana, zato je pomembno, da se v začetku raziskovanja dobro opredeli kriterije etičnosti. Etična problematika pa se ne izraža le v odnosu s sodelujočimi, kot pravi Malnarjeva, temveč se kaže tudi v etični odgovornosti raziskovalcev. Vprašanje, ki ga zastavlja Malnarjeva, je, ali je raziskovalec odgovoren le za dobrobit sodelujočih v neposredni raziskovalni situaciji ali mogoče še za kaj več, kot na primer, kakšni bodo učinki teh izsledkov, ko pridejo ti v javnost (Malnar 2011a, 7). Etičnost v primeru arhiviranja pa pomeni dilemo med čim večjo uporabnostjo zbranih podatkov za druge uporabnike in varovanjem 'dobrobiti' sodelujočih zaradi nevarnosti razkritja identitete.

2.2 KVALITATIVNO RAZISKOVANJE

Del vsakega znanstvenega raziskovanja je zbiranje podatkov. Kvalitativno raziskovanje je del družboslovnega raziskovanja. V družboslovnem raziskovanju poznamo vrsto pristopov, s katerimi družboslovni raziskovalci proučujejo družbeno življenje. Eden izmed številnih pristopov je kvalitativno raziskovanje (Ragin 2004a, 97).

Kvalitativno raziskovanje na prvi pogled ne deluje tako »znanstveno« kot ostali pristopi, saj so načini pridobivanja in analiziranja informacij nekoliko različni glede pričakovanih podatkov v primerjavi s kvantitativnim raziskovanjem, kjer raziskovalci prejmejo odstotek količine informacij o nešteti enotah. Raziskovalci pa kljub temu pogosto nočejo širokih pogledov na družbene pojave, saj verjamejo, da je njihovo razumevanje moč doseči le s poglobljenim preučevanjem specifičnih primerov v družbi (Ragin 2004b, 97).

Raziskovalce, ki uporabljajo kvalitativni pristop, zanimajo skupne značilnosti oziroma podobnosti iz družbenega življenja (Ragin 2004c, 97). Ragin navaja primer, kjer je poudarek na razumevanju navdušenja nekaterih ljudi nad orožjem s pomočjo vživljanja v svet subkultur, v primerjavi s pojasnjevanjem in razlago navdušenja nad orožjem s pomočjo povezanosti med spremenljivkami. Kvantitativni pristop bi v tem primeru lahko prikazal verjetnost, da bodo določeni ljudje zbirali orožje in bili naročeni na revije, ki bi bile posvečene tej temi (to vprašanje so proučevali Stinchcombe in drugi (1980)). Kvantitativni pristop pa ne odgovori na vprašanje o navdušenju nad orožjem. Kot navajata Toš in Hafner-Fink, je takšno raziskovanje »monološki« proces, v katerem raziskovalec vnaša domneve o resničnosti v predmet raziskovanja in na osnovi rezultatov meritev, ki so izvedene, odloča o tem, ali so njegove domneve pravilne (Toš in Hafner-Fink 1998a, 201). Za pridobitev odgovora na vprašanje o navdušenju nad orožjem bi bil najprimernejši kvalitativni pristop z uporabo metode pogovarjanja oz. intervjuvanja ljudi, ki se navdušujejo nad orožjem (Ragin 2004č, 97). V tem primeru pa razumemo tak pristop kot »dialoško« raziskovanje. Pri dialoškem razumevanju raziskovalec vstopa v diskusijo z respondenti; dialog je del raziskovalne strategije (Toš in Hafner-Fink 1998b, 201).

Kot pravi Ragin, so kvalitativne metode celostne (holistične), kar pomeni, da so različni vidiki primerov opazovani v kontekstu celotnega primera in morajo raziskovalci pogosto

kombinirati informacije o nekaj primerih, da bi razumeli enega (Ragin 2004d, 117). Cilji kvalitativnega raziskovanja zajemajo dajanje besede, interpretacijo zgodovinske ali kulturne pomembnosti in razvijanje teorije. »Kvalitativni raziskovalec pogosto dokazuje, da njegovi primeri ponazarjajo enega ali več ključnih teoretičnih procesov ali kategorij« (Ragin 2004e, 99).

2.3 POMEN ETIKE IN ETIČNE DILEME V KVALITATIVNEM RAZISKOVANJU

V tem poglavju povzemamo nekatere dileme uporabe etičnih načel na področju kvalitativnega raziskovanja po avtorici Brini Malnar (2011b, 7), ki v strokovnem članku Etika raziskovanja v družbeni areni navaja, da dnevno sprejemamo odločitve, pri katerih ne razmišljamo o vzroku naše odločitve. Odločitve so lahko posledica različnih teorij, vzgoje, nazorov ipd. Navadno so odločitve plod naših vrednot. Avtorica zaključí, da jih sprejemajo tudi raziskovalci pri opravljanju svoje stroke, kjer pa lahko napačna odločitev pripelje do posledice v škodo sodelujočega, raziskovalca, institucije, ki izvaja raziskavo, ali vseh treh (Malnar 2011c, 7–24).

Raziskovalci se pri izvedbi raziskave soočajo s številnimi dejavniki, ki niso opazni na prvi pogled. Poleg zagotovitve ustreznih podatkov je ključnega pomena raziskovalčeva skrb za dobrobit sodelujočih, kjer raziskovanje sodelujočim ne sme prinesiti ali pustiti škodljivih posledic, če raziskovalci izpolnjujejo etična pravila, ki so zapisana v etičnih kodeksih, kot pravi Malnarjeva. Škodljive posledice ni nujno, da se pojavijo zgolj tekom raziskovanja, lahko se pojavijo šele po izvedeni raziskavi. Raziskovalec, ki želi izpolnjevati etična merila, mora pomisliti tudi na posledice, ki jih lahko prinesejo rezultati, pridobljeni z opravljeno raziskavo, kadar pridejo v javni prostor, ki ga strukturirajo politični in ekonomski interesi ter moči. Kot vidimo, dileme raziskovalne etike niso tako enostavne, raziskovalci se vedno znova soočajo z dilemami meja raziskovalne etike, kako daleč naj sega njihova etična odgovornost (Malnar 2011č, 7).

Zato se postavlja vprašanje, ali obstajajo etična pravila ali norme, po katerih se lahko raziskovalci v kvalitativnem raziskovanju ravnaajo, in ali obstajajo tudi kakšne pravne osnove, ki bi narekovale ravnanje raziskovalcev. Izhajajoč iz teh vprašanj, v nadaljevanju sledijo prikazi etičnih načel, kot jih vidi Cortijeva (Corti in drugi 2000), etične smernice, ki jih je predstavila Fritzova (Fritz 2008) za namene izvajanja kvalitativnih raziskav v medicini, ter etični vidiki arhiviranja in ponovne uporabe kvalitativnih podatkov.

2.3.1 Etična načela kvalitativnega raziskovanja

V družboslovnem raziskovanju je že pred časom bila prepoznana potreba po upoštevanju pravic udeležencev raziskav. Kot posledica spoznanja so v Veliki Britaniji nastali dokumenti¹, ki vsebujejo etične smernice in pravila vodenja raziskav. Nekateri izmed vzpostavljenih dokumentov se osredotočajo na intervjuje, ki potekajo v težkih razmerah, raziskovanje občutljivih tem in arhiviranje kvalitativnih podatkov. Tudi v Sloveniji poznamo etične kodekse. Slovensko sociološko društvo je izdalo Kodeks profesionalne etike SSD, ki opredeljuje etična merila, po katerih naj bi se ravnali sociologi in ki naj bi preprečevala zlorabo pridobljenih podatkov (Kodeks profesionalne etike SSD 1992).

Vsem vzpostavljenim dokumentom, ki opredeljujejo etično ravnanje, je skupno, da opredeljujejo ravnanje raziskovalcev, skrb za spoštovanje anonimnosti in zasebnosti sodelujočih ter svetovanje raziskovalcem o etičnih vprašanjih in težavah.

Kot pravijo Cortijeva in drugi, je namen vzpostavljenih smernic predvsem seznanitev raziskovalcev o potrebi po izvajanju etičnih presoj in ne določanje standardov oziroma meril (Corti in drugi 2000).

2.3.2 Etične smernice glede na uporabljeno metodo za izvedbo kvalitativnega raziskovanja

Glede na metodološki pristop je treba upoštevati, da se načela spreminjajo oz. prilagajajo, zato v nadaljevanju predstavljam smernice, ki so nastale za potrebe kvalitativnega raziskovanja v medicini.

Fritzova (2008) za *metodo opazovanja* predstavlja štiri ključna načela, ki bi jih raziskovalci morali upoštevati:

- **obveznost obveščanja** sodelujočih v raziskavi ne glede na uporabljeno metodo;

¹ Izjava etičnih praks in smernice za profesionalno vodenje (angl. Statement of Ethical Practice and Guidelines for Good Professional Conduct) (British Sociological Association 2002), Etične smernice (angl. Ethical Guidelines) (Social Research Association 2003) in Kodeks ravnanja, etična načela za izvajanje raziskav (angl. Code of Conduct, Ethical Principles for Conducting Research) (British Psychological Society).

- **raziskovalec** mora biti do sodelujočega **iskren** v smislu, kdo je, kakšna je tema raziskave, zakaj želi govoriti, ter o namenu uporabe pridobljenih informacij;
- glede na uporabljeno metodo ni nujno, da je vedno primerno zahtevati pisno soglasje, saj lahko to negativno vpliva na kakovost raziskovanja. Fritzovala zato svetuje **posvetovanje z višjimi instancami** o vodenju in delu, da se doseže obojestransko sprejemljive rešitve za zaščito udeležencev in tudi za celovitost raziskovalnega procesa;
- vzpostavitev **jasnih postopkov**, ki zmanjšajo tveganje in povečajo zaupnost (angl. Establish clear procedures that reduce risk and maximize confidentiality). Z jasnimi postopki je mišljeno, da raziskovalec zagotovi, da terenski zapiski in prepisi ne vsebujejo osebnih podatkov, da so surovi podatki ustrezno zaščiteni z geslom ali zaklenjeni, da poteka izmenjava pridobljenih podatkov zgolj s člani študijske ekipe in da so ti prisostvovali usposabljanju raziskovalne etike, da je vzpostavljen jasen postopek skrbniških postopkov za preprečevanje izgube ali zlorabe podatkov ter da poteka izvajanje rednih revizij za zagotovitev usklajenosti, doslednosti, spoštovanja pravil znotraj ekipe.

Etične dileme in načela, ki jih Fritzovala predstavlja za *metodo intervjuja* (Fritz 2008):

- pri izvajanju intervjujev lahko med raziskovalcem in intervjuvancem nastane tudi **pogovor, ki lahko pri udeležencu vzbudi čustva**, kar ni nujno slabo ali tvegano za raziskavo. Pri tem pa se lahko udeležencu raziskave pojavijo tudi dodatne misli ali ideje, ki jih ne izgovori, in tako raziskovalec ne pridobi vpogleda v vse udeleženčeve odgovore. Zato bi se bilo morda bolje izogniti pogovorom tekom izvajanja raziskave;
- **načrtovanje vnaprej** za zagotovitev ustreznih napotkov za udeležence raziskave ter pripravljen **krizni načrt** za udeležence in člane študijske ekipe;
- v primeru, da se raziskovalcu pojavijo **dvomi ali se znajde v dilemi**, ko ne zna naprej zaradi tveganja, ki sledi iz pridobljenih podatkov, se naj **zbiranje podatkov ustavi** in naj sledi **posvetovanje z višjimi instancami**, kot predlaga Fritzovala.

2.3.3 Etični vidiki arhiviranja kvalitativnih podatkov in njihova vnovična uporaba

Pomembnost zagotovitve etičnih načel, zlasti z vidika zagotavljanja zasebnosti udeležencev v poteku raziskave na terenu, sem prikazala v prejšnjih točkah, tukaj pa se osredotočam na zasebnost, ki jo je treba zagotoviti tudi po zaključku raziskave. V raziskavah sodelujejo udeleženci, ki jim je pomembna zagotovitev njihove zasebnosti in anonimnosti, zato je anonimnost podatkov pomembno zagotoviti še pred arhiviranjem (Corti in drugi 2000). Avtorica s sodelavci izpostavlja tudi informacijsko bogatost in občutljivost podatkov, ki jih dobijo raziskovalci v kvalitativnem raziskovanju, kar lahko dodatno otežuje anonimizacijo podatkov (Corti in drugi 2000).

Cortijeva izpostavlja problematiko pridobivanja soglasij o uporabi pridobljenih podatkov s strani udeležencev v kvalitativnem raziskovanju v primerjavi s kvantitativnim raziskovanjem. Pri kvalitativnem raziskovanju se včasih zdi, da bi bilo treba zagotoviti širše in kompleksnejše soglasje o uporabi pridobljenih podatkov v primerjavi s kvantitativnim raziskovanjem zaradi informacijsko bogatejših podatkov. Z vidika etike bi bilo treba pridobiti soglasje za dolgoročno shranjevanje in dostop do podatkov v vseh okoliščinah ne glede na način izvajanja raziskave, kot pravi Cortijeva. V primerih, ko do podatkov, ki so javno financirani ter za katere ni bilo pridobljeno soglasje, lahko dostopa širša javnost, lahko obvelja argument, da so podatki za javni interes (Corti in drugi 2000).

Kot sem predstavila v prejšnjem poglavju (glej poglavje 2.3.1), Cortijeva pravi, da je namen vzpostavljenih etičnih smernic predvsem seznanitev raziskovalcev in ne določanje standardov in meril, kar pa bi lahko bilo morda v nasprotju s predstavljenim v tem poglavju, kjer Cortijeva navaja, da bi bilo z vidika etike treba zagotoviti pridobitev soglasij za dolgoročno shranjevanje podatkov.

Postavlja pa se tudi vprašanje etike o nezadostni izrabi že obstoječih podatkov, pridobljenih z že opravljenimi raziskavami. Malnarjeva v članku Raziskovalna etika med znanostjo, zasebnostjo in birokracijo prikazuje nizek odstotek kvalitativnih raziskovalcev, ki uporabljajo svoje zapiske in premalo izrabljajo možnost sekundarne analize: »Kot navajata Hoonard in Will (2003, 148), kvalitativni raziskovalci navadno uporabijo le 6–30 % svojih zapiskov, premalo izrabljene pa so tudi možnosti sekundarne analize podatkov že opravljenih analiz« (Malnar 2010c, 9).

Iz predstavljenega bi lahko zaključili, da je pomembno razumevanje vsakdanjega tveganja raziskovalcev, kjer se ti srečujejo z različnimi etičnimi dilemami, kot pravi Malnarjeva, hkrati pa je pomembno spoznanje o obstoju in potrebi po etičnih smernicah, ki so bolj v vlogi pomoči kot predpisov in meril, kot pravi Cortijeva.

Poznamo dokumente, ki opredeljujejo etično ravnanje, skrb za spoštovanje zasebnosti sodelujočih in svetovanje raziskovalcem o etičnih vprašanjih. V Sloveniji je Slovensko sociološko društvo izdalo Kodeks profesionalne etike SSD (Kodeks profesionalne etike SSD 1992), katerega cilj je preprečevanje zlorabe pridobljenih podatkov. Spoznali smo tudi, da je treba pri uporabi ali pripravi etičnih smernic in načel upoštevati tudi različne metode, ki so del kvalitativnega raziskovanja. Izhajajoč iz tega spoznanja sem zato v nadaljevanju predstavila etične dileme in načela, ki sem jih povzela po Fritzovi. Obstajajo načela, ki jih je treba upoštevati pri vseh metodah kvalitativnega raziskovanja, na primer »obveznost obveščanja sodelujočih«, ter načela, ki so specifična glede na uporabljeno metodo, na primer ustavitve zbiranja podatkov in posvetovanje z višjimi instancami v primeru pojavnosti dvomov (Fritz 2008).

3 POSEBNOSTI ARHIVIRANJA IN DOKUMENTACIJE KVALITATIVNIH PODATKOV

Raziskovalci pri raziskovanju zbirajo podatke, ki jim na koncu dodelijo pomen z namenom, da so pridobljeni podatki uporabni kot informacije, ki prikazujejo določeno stanje v družbi. Pri kvalitativnem raziskovanju pa se postavlja vprašanje, v kolikšni meri in kako raziskovalci arhivirajo kvalitativne podatke, da so ti uporabni za naknadno uporabo. Pri kvalitativnem raziskovanju je treba pridobljene osebne podatke anonimizirati in s tem zagotoviti anonimnost in zasebnost vpletenih v raziskavo. Podatki so zato anonimizirani na način, da ostane pomen ali vsebina pridobljenih podatkov enaka oz. se s postopkom anonimizacije ne »izkrivlja« vsebine. S postopkom anonimizacije je treba »prikriti« le toliko, kolikor je nujno potrebno, in obenem slediti cilju, ohraniti čim večjo vrednost pridobljenih podatkov. Tako je v nadaljevanju prikazano trenutno stanje arhiviranja akademskih kvalitativnih podatkov v Sloveniji skupaj s primeri obdelave pridobljenih kvalitativnih podatkov v UK Data Archive, ki služijo kot zgled dobre prakse v tujini.

3.1 ARHIVIRANJE KVALITATIVNIH PODATKOV V SLOVENIJI

Kot navajajo Štebe in drugi, je v Sloveniji na področju arhiviranja in dostopnosti podatkov trenutno še veliko prostora in možnosti za ureditev. Kljub dejstvu, da je v Sloveniji čutili pomanjkanje centralizirane koordinacije in standardizacije raziskovalnih poročil, pa so pričeli slovenski muzeji državni projekt, s pomočjo katerega naj bi dosegli poenoteno zbirko podatkov, ki bi bili dostopni na enem mestu. Kultura arhiviranja kvalitativnih podatkov je v povojih z naraščajočo zavestjo o vrednosti kvalitativnih podatkov, vendar pa manjkajo ukrepi za sistematično upravljanje (Štebe in drugi 2010/2011b, 53–55).

Poleg slovenskih muzejev, ki ne le, da so zaznali potrebo po poenotenju zbirk podatkov, temveč so tudi pričeli projekt poenotenja, so potrebe po poenotenju tudi na akademskem področju, kjer trenutno zbiranje kvalitativnih in kvantitativnih podatkov poteka pod okriljem Univerze v Ljubljani. Prve poskuse zbiranja in arhiviranja kvalitativnih podatkov je možno zaslediti na oddelku etnografije in antropologije s projektom ETNOINFOLAB, ki si prizadeva za organiziranost in centraliziranost sistema (Štebe in drugi 2010/2011c, 54).

Že velikokrat je bil v izbor organizacije, ki bi lahko skrbela za akademsko pridobljene podatke, vključen Arhiv družboslovnih podatkov (v nadaljevanju ADP), vendar pa se dejanske aktivnosti, ki bi tudi omogočile prevzem vodenja akademskih zbirk podatkov v ADP, niso odvile (Štebe in drugi 2010/2011č, 54).

Kot navajajo Štebe in drugi, bi ADP lahko predstavljal organizacijo, ki bi imela centraliziran sistem akademskih podatkov. Zaradi številnih prednosti, obstoja in ker se razvija že več kot 10 let ter ima na področju hranjenja podatkov veliko znanja, je glavni arhiv kvantitativnih podatkov v Sloveniji in si prizadeva tudi k širitvi storitev na področju kvalitativnih podatkov, saj hrani tudi številne podatke, pridobljene s kvalitativnim raziskovanjem. Omogoča prost dostop v znanstvene in izobraževalne namene ter uporablja mednarodne standarde in postopke za ohranjanje in izmenjavo podatkov. Poleg omenjenega je ADP tudi član mednarodnih organizacij. V tem primeru bi lahko omogočili organiziran in centraliziran sistem mešanih podatkov, ki bi lahko bil dostopen prek enotne vstopne točke. To bi predstavljalo veliko prednost za izpolnitev cilja o centralizaciji oz. odgovor na vprašanje o možnostih zagotovitve centralizacije in sistemizacije hranjenja ter izmenjave akademskih podatkov. Opozoriti pa je treba na dejstvo, da bi odločitev o tem, da ADP postane centralni arhiv akademskih podatkov, v začetnem delu predstavljala vzpostavitev sistema, dodatno delo in porabljen čas za prenos obstoječih podatkov, s čimer pa so povezane tudi premostitvene dileme kvantitativnih in kvalitativnih standardov za shranjevanje. Za končnega uporabnika to lahko predstavlja slabšo uporabniško izkušnjo, saj je izvajanje za organizacijo oteženo, in počasnejšo odzivnost sistema za uporabo, saj lahko organizacija počasneje zagotavlja storitev (Štebe in drugi 2010/2011d, 52–55).

Ne glede na odločitev, katera organizacija naj bi prevzela vodenje centraliziranega sistema, bi najverjetneje bilo treba dolgoročno zagotoviti enotno izhodišče za dostop do akademskih podatkov. Le to bo namreč lahko pripomoglo k lažji izmenjavi podatkov ter znanj in spoznanj z mednarodnimi organizacijami ter zagotovilo enoten standarden sistem priprave in obdelave podatkov, kar bo dolgoročno vodilo k ohranitvi finančnih sredstev in porabljenega časa.

3.1.1 Standardi opisovanja podatkov v ADP

ADP je osrednji slovenski arhiv družboslovnih podatkov. Ustanovljen je bil 8. julija 1997. Od leta 1998 je ADP član Evropskega združenja družboslovnih arhivov – CESSDA.

Arhiv hrani podatke preteklih raziskav v surovi obliki in želi s tem omogočiti vnovično uporabo v raziskovalne ali izobraževalne namene. Hkrati si prizadeva za shranjevanje, ki zagotavlja dolgoročno uporabo. Arhiv za hranjenje podatkov uporablja različne standarde, vodiče, primere dobrih praks, orodja, slovarje in tezavre s področja arhiviranja gradiv in delovanja arhiva.

ADP v okviru svoje dejavnosti išče surove podatke, ki so zanimivi za vnovično uporabo. Med dajalci podatkov so večinoma ustanove z akademskega področja, javne in zasebne ustanove, ki se ukvarjajo z zbiranjem podatkov. ADP ima za dajalce podatkov pripravljena navodila in obrazce za pripravo in oddajo podatkov v arhiv. Priprava podatkov za dolgotrajno hranjenje zahteva čas in denar, zato ADP shranjuje le podatke, ki so zanimivi za sekundarne analize ali nadaljnjo uporabo. Ker arhivi, kot navajata Štebe in Omerzu, »množično medsebojno izmenjujejo lokalno shranjene podatke iz raziskav skupaj z njihovimi opisi v obliki kodirne knjige«, je bila tudi na strani ADP potreba, da poskrbi za opise arhiviranih podatkov, ki bodo skladni opisom podatkov v drugih arhivih (Štebe in Omerzu 1999, 59–62). Od leta 1999 ADP uporablja standard² DDI (Arhiv družboslovnih podatkov 2011).

3.1.2 Shranjevanje podatkov v ADP

Arhiv družboslovnih podatkov si prizadeva omogočiti najširšo uporabo pridobljenih podatkov v različnih raziskavah, zato avtorje in soavtorje raziskav poziva k deljenju podatkov z ostalimi raziskovalci. Za zagotovitev ustrezno pripravljenih podatkov in zagotovitev kakovosti podatkov obstajajo navodila za izročanje podatkov. Dolgotrajno hranjenje podatkov v fazi arhiviranja podatkov zahteva dodatne napore in stroške, ki pa so upravičeni ob prihranku, ki ga predstavlja večkratna uporaba podatkov. Vsak dajalec podatkov je tako dolžan upoštevati navodila za izročanje podatkov s pojasnili (Arhiv družboslovnih podatkov 2012).

Navodila za izročanje podatkov:

² **DDI standard** (Data Documentation Initiative) je mednarodni standard za opisovanje podatkov (metapodatki). Izražen je s tehnologijo XML. DDI metapodatki omogočajo konceptualizacijo, zbiranje, predelavo, distribuiranje, odkritje, analiziranje in arhiviranje podatkov (Data Documentation Initiative 2001).

- a. preveriti je treba, ali podatki ustrezajo kriterijem za sprejem v arhiv. V primeru nejasnosti pa so na voljo sodelavci ADP, omogočeno je tudi pošiljanje predlogov preko obrazca za evidentiranje;
- b. izpolniti in podpisati je treba »Izjavo o izročitvi podatkov iz raziskave«;
- c. pripraviti je treba ustrezno urejene in dokumentirane podatke ter ostalo gradivo za predajo v arhiv (glej tabelo 3.1);
- d. ob pomoči arhiva je treba izpolniti obrazec »Opis raziskave«;
- e. izpolniti je treba tudi »Pregled izročениh gradiv«.

Tabela 3.1: Priporočene in druge oblike zapisov posameznih vrst gradiv za predajo

Vrsta gradiva	Priporočene oblike zapisov	Druge oblike zapisov
Strukturirana besedilna gradiva (Obrazec za opis raziskave, vprašalnik, kodirna knjiga)	Strukturiran metapodatkovni zapis vprašalnika (*.xml) po DDI ali CAI program (*.bmi)	Tiskana različica
	.rtf ali druga tekstovna oblika (.doc, *.txt itd.)	*.pdf ali druga grafična oblika
Strukturirana podatkovna gradiva (Datoteka podatkov)	SPSS (*.por, *.sav)	Drugi statistični paketi
	ASCI (*.txt matrična ali z oznakami polj opremljena datoteka + opis za računalniško branje datoteke z imeni spremenljivk in njihovimi kategorijami)	Preglednice (*.xls ipd.)
		Baze podatkov
Prosto oblikovana besedilna gradiva za shranjevanje izvorne dokumentacije (vprašalnik, navodila anketarjem, nagovor raziskovancem, kopije raziskovalnih poročil)	*.pdf ali druga grafična oblika + tiskana različica	*.rtf ali druga tekstovna oblika (*.doc, *.txt,...)

Vir: ADP (2012a).

- f. Za uspešno oddajo podatkov je treba poslati paket datotek s podatki in ostalimi gradivi v elektronski obliki in podpisano »Izjavo o izročitvi gradiv« na naslov ADP (glej sliko 3.1).

Slika 3.1: Izjava o izročitvi gradiva iz raziskave in priloga izjavi Pregled izročeni gradiv

<p>ŠIFRA RAZISKAVE: (izpolni ADP) _____ LETO: (izpolni ADP) _____ ID formularja: (izpolni ADP) _____</p> <p>Preveznik: Arhiv družboslovnih podatkov Fakulteta za družbene vede Kardeljeva ploščad 5 1000 Ljubljana tel: 01/5905-292 fax: 01/5905-294 e-mail: arhiv.podatkov@fdv.uni-lj.si http://www.adp.fdv.uni-lj.si/</p> <p>Dajalec: Ime in priimek: Položaj: Institucija: Poštni naslov:</p> <p style="text-align: center;">IZJAVA O IZROČITVI GRADIVA IZ RAZISKAVE</p> <p>Kot avtor oz. po pooblastilu nosilca pravice razpolaganja s podatki iz raziskave (naslov raziskave):</p> <p>Podatke in dokumentacijo izročam v hrambo Arhivu družboslovnih podatkov (v nadaljevanju: prevzemniku) za nadaljnje razširjanje uporabnikom.</p> <p>Zagotovilo zaupnosti podatkov Odstranjena so vsa šifra, ki bi omogočale identifikacijo posameznega respondenta. Zagotovljena je skrb za varovanje tajnosti osebnih podatkov, s katerimi razpolagam. Shranjeno imam lastno kopijo izročene gradiva.</p> <p>Avtorske pravice Podatki in dokumentacija so uporabnikom na voljo pod pogoji Creative Commons licenc – uporabljamo Creative Commons v2.5 Slovenija. <i>Označite eno od možnih licenc:</i></p> <p>☐ To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva + Nekomercialno, ali ☐ <i>privatne licence</i> Priznanje avtorstva</p> <p>Pogoji dostopa zaradi varovanja zaupnosti podatkov Arhiv lahko da podatke na razpolago registriranim uporabnikom samo za namen, ki ga posebej opredelijo, ob zagotovitvi spoštovanja profesionalnih etičnih kodeksov skrbnega ravnanja s podatki, posebej kolikor zadeva varovanje zaupnosti.</p> <p>Dajalec: Datum: Lastnoročni podpis:</p> <p>Preveznik: Potrjujem prevzem podatkov in spremljajočega gradiva raziskav v hrambo in strokovno pripravo za razširjanje uporabnikom pod zgoraj opredeljenimi pogoji.</p>	<p style="text-align: center;">Pregled izročeni gradiv (priloga Izjavi o izročitvi) <i>Ustrezno označite (v ustrezna okence vpišite X) in dopolnite</i></p> <p>☐ Izpolnjen Obrazec za opis raziskave ☐ tiskana verzija ☐ elektronska verzija v datoteki z imenom v formatu</p> <p>Datoteke podatkov ☐ z imenom v formatu število spremenljivk število enot skupna velikost bytov.</p> <p>☐ Opis za računalniško branje datoteke (npr. program, koda) z imenom v formatu</p> <p>☐ Vprašalnik ☐ tiskan z naslovom: ☐ v elektronski obliki v datoteki z imenom : v formatu</p> <p>☐ Kodirna knjiga. Podroben opis podatkov na nivoju spremenljivk s polnim besedilom vprašanj in oznakami šifer.</p> <p>☐ Izpis frekvenc vseh spremenljivk.</p> <p>☐ Kopije raziskovalnih poročil (če ni v ODK). Zabelajte katere.</p> <p>☐ Drugo. (Npr. navodila anketarjem, vnašalcem; pokazne kartice) Navedite.</p> <p>Prilogo izpolnil: Ime in priimek: Podpis:</p>
--	--

Vir: ADP (2012b).

Iz predstavljenega vidimo, da ima ADP urejene postopke in standarde, ki predstavljajo zagotovila za ustrezno dolgoročno hranjenje in izmenjavo kvantitativnih podatkov. Na področju kvalitativnih podatkov pa obstajajo še priložnosti oz. bi bilo treba še zagotoviti postopke in standarde, ki bi omogočali dolgoročno hranjenje in izmenjavo ter bi upoštevali skrb za anonimnost in zasebnost vpletenih v raziskavi. Zato v nadaljevanju prikazujem primere postopkov in standardov dolgoročnega hranjenja kvalitativnih podatkov na osnovi primerov iz tujine.

3.1.3 Standardi obdelave kvalitativnih podatkov z vidika zagotavljanja anonimnosti podatkov za arhiviranje

V UK Data Archive uporabljajo poseben dokument Standardi obdelave podatkov (angl. Data Processing Standards), ki določa standarde postopkov obdelave, kjer ti omogočajo izvajanje testiranja kakovosti pridobljenih podatkov.

Vse zbirke podatkov, ki so dodane arhivu, se obdelujejo po enem od štirih standardov (A*, A, B ali C), ki določajo obseg dela za izročitev podatkov v sekundarno uporabo. Standardi obdelave pa se razlikujejo glede na to, ali je bila izvedena kvantitativna ali kvalitativna raziskava. Večina podatkov, pridobljenih s kvantitativnim raziskovanjem, je hranjenih v formatu SPSS, ki je hkrati tudi najbolj uporabljen format za izmenjavo podatkov v primerjavi s kvalitativnimi raziskavami. Pri slednjih se večinoma poslužujejo intervjujev in fokusnih skupin. SPSS je hkrati najbolj uporabljen format za hranjenje podatkov Word ali RTF oz. v primerih, kjer obstajajo zbirke dokumentov, ki so navadno v formatu TIFF, te združijo v enoten dokument in hranijo v formatu PDF (Data Processing: Quick Reference 2010). Tako kot so prisotne razlike med hranjenimi formati kvantitativnih in kvalitativnih podatkov, so razlike prisotne tudi v izvajanju testiranja kakovosti, zato v nadaljevanju na kratko prikazujem razlike med obema načinoma, izpostavljam pa prikaz za kvalitativno raziskovanje.

Dodelitev standarda obdelave podatkov je odvisna predvsem od stanja podatkov in dokumentacije ter potrebe za sekundarno uporabo. Standarde obdelave zato navadno določijo na osnovi rezultatov predhodno opravljenih pregledov, ki jih izvajajo na raziskovalnem gradivu.

Kljub temu obstaja nekaj pravil, ki določajo izbiro standarda, ta pa se razlikuje glede na to, ali gre za kvalitativne ali kvantitativne raziskave, ter tudi glede na lokacijo hranjenja podatkov in kdo izvaja raziskavo. V praksi se tako pri kvantitativnem kot tudi pri kvalitativnem raziskovanju največkrat uporablja standard A, ki mu sledijo tudi A*, B ter C, ki je le redko uporabljen (Data Processing Standards 2010a, 2–5).

UK Data Archive uporablja podrobna navodila za obdelavo kvantitativnih podatkov (Data Processing Standards 2010b, 3–4), prav tako pa imajo tudi podrobna navodila za obdelavo kvalitativnih podatkov, ki jih povzemam v nadaljevanju.

Standardi obdelave kvalitativnih raziskav (A*, A, B in C):

Tako kot pri kvantitativnem raziskovanju so tudi v kvalitativnem na voljo 4 ravni standardov obdelave podatkov (A*, A, B in C), kjer najvišjo raven predstavlja stopnja A*. V primerjavi s kvantitativnim raziskovanjem se obdelava podatkov pri kvalitativnem raziskovanju razlikuje predvsem v zagotavljanju anonimnosti podatkov, tako tudi eden izmed postopkov zahteva digitaliziranje in anonimiziranje podatkov, ki sta predpisana za prve tri stopnje (A*, A in B). Digitaliziranje in anonimiziranje je zahtevano tako za podatke kot tudi za metapodatke. Stopnja A* pa v primerjavi z ostalimi stopnjami v postopkih vključuje tudi zabeleženje podatkov v XML, dostopnost podatkov preko ESDS Qualidata Online portala ter pripravo uporabniških navodil, ki so na voljo prek ESDS Qualidata Online portala (glej tabelo 3.2) (Data Processing Standards 2010c, 4–5).

Tabela 3.2: Standardi obdelave kvalitativnih podatkov

Stopnja A*	Stopnja A	Stopnja B	Stopnja C
Podatki so digitalizirani in popolnoma anonimizirani.	Podatki so digitalizirani in popolnoma anonimizirani.	Podatki so digitalizirani do stopnje skeniranih slikovnih datotek in anonimizirani.	Preverjanja se ne izvajajo.
Podatki so označeni v XML.	Podatki so dostopni prek ESDS.	Podatki so dostopni prek ESDS.	Podatki ostajajo v formatu, v katerem so bili prejeti.
Podatki so dodatno dostopni prek ESDS in preko ESDS Qualidata Online portala.	Metapodatki in dokumentacija so popolnoma digitalizirani in anonimizirani.	Metapodatki in dokumentacija so digitalizirani do stopnje skeniranih slikovnih datotek in anonimizirani.	Zbirke podatkov, ki niso digitalizirane, niso anonimizirane ali digitalizirane in so posredovane v drugo podatkovno skladišče.
Metapodatki in dokumentacija so polno digitalizirani in anonimizirani.	Metapodatki in dokumentacija so dostopni prek ESDS.	Rešene so zgolj glavne težave s podatki.	Ustvarjen je zgolj osnoven katalog posnetkov.
Metapodatki in dokumentacija so dostopni prek ESDS.		Metapodatki in dokumentacija so dostopni prek ESDS.	
Uporabniška navodila so pripravljena za ESDS Qualidata Online Portal.			

Vir: UK Data Archive (2012b).

3.1.4 Postopki obdelave kvalitativnih podatkov za arhiviranje

Poleg standardov obdelave podatkov, ki opredeljujejo način dela, uporabljajo v Arhivu dokument Postopki obdelave kvalitativnih podatkov (angl. Qualitative Data Collection Processing Procedures), v katerem so natančno določeni postopki obdelave kvalitativnih podatkov. Ta dokument vsebuje smernice, ki se nanašajo na podatke, pridobljene s kvalitativnim pristopom raziskovanja. Namen dokumenta je zagotoviti standardizirano obdelavo podatkov za izmenjavo in nadaljnjo uporabo (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010a, 2).

Dokument Postopki obdelave kvalitativnih podatkov opredeljuje predvsem pravila, ki se nanašajo na obdelavo prepisov, pridobljenih z intervjuji, poimenovanje datotek, ki lahko vsebujejo avdio in slikovne oblike, ter zaupnost in anonimizacijo podatkov. Tehnika dela z avdio, video in slikovnimi datotekami je zaenkrat še v fazi razvoja.

a. Oblike kvalitativnih podatkov

Večino zbirk kvalitativnih podatkov sestavljajo intervjuji, ki so najpogosteje v naslednjih podatkovnih oblikah: .rtf, .doc ali .txt. Programska oprema za kvalitativne podatke (CAQDAS, NUD*IST, ATLAS in WinMax) omogoča shranjevanje projektov, ki vsebujejo še neobdelane podatke, kodirno drevo, kodirane podatke ter beležke in opombe. Za namen arhiviranja je treba pred predajo v arhiv odstraniti neobdelane podatke, zaključeno kodirno drevo in morebitne zapiske, kar je zahtevano s strani raziskovalcev oz. lastnikov podatkov, ki oddajo podatke v arhiv, in sicer v fazi prevzema in preverjanja (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010b, 3).

b. Obdelava prepisov, pridobljenih z intervjuji

Pred obdelavo podatkov je treba zagotoviti kopijo originalnih podatkov z namenom, da se lahko odpravi morebitne napake in uredi morebitne težave v zvezi z zaupnostjo podatkov. Originalni podatki morajo ostati v prvotni obliki za namene nadaljnjih poizvedb. Za zagotovitev lažje izmenjave oz. uporabe podatkov med različnimi platformami je treba podatke shraniti v formatu .rtf oz. pripraviti RTF-predlogo prepisov intervjuja. Uporaba predloge zagotavlja pravilno uporabo pisave (Verdana, 11 pik za zapis vsebine in Verdana 10 pik za glavo in nogo dokumenta) in razmejitev govora ter vključitev glave, ki je določena s standardi (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010c, 3).

Slika 3.2: Primer informacij, navedenih v glavi predloge RTF

Name of project: SN 6047 Masculinities in Transition: Identity, Home and Workplace, 2004-2006 Depositor: Hockey, J. Filename: 6047int001
--

Vir: Qualitative Data Collection Processing Procedures (2010).

Večina obdelanih kvalitativnih podatkov vključuje dodatne informacije, ki omogočajo razumevanje vsebine podatkov, ki so bili shranjeni. Branje prepisov tako omogoča razumevanje podatkov in hkrati pomaga pri pripravi kataloga zapisov. Pri obdelavi prepisov je treba preveriti, ali je bila uporabljena določena pisava (Verdana 11 pik za vsebino in Verdana 10 pik za glavo in nogo dokumenta), dvojni razmik med vrsticami mora biti odstranjen ter tudi dodatne vrstice in prelomi strani, menjava ali odstranitev morebitnih oznak, računalniški pregled slovničnih in pravopisnih napak, anketarjeve ali anketirančeve oznake se vstavi po potrebi z uporabo »najdi in zamenjaj« in z branjem zapisnika (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010č, 6).

Uporaba predpisov zagotavlja enakost prepisom, vseeno pa omogoča razlikovanje znotraj dokumenta ravno zaradi uporabe različnih velikosti in funkcij označevanja pisave. Tovrstni postopki obdelave so uporabljeni za zagotovitev primerljivosti dokumentov in standardizacijo obdelave podatkov.

c. Zaupnost in anonimizacija tekstovnih podatkov

Zaupnost podatkov je bistvenega pomena, zato jih je treba urediti pred vnosom v arhiv. Naloga uslužbenca, ki skrbi za obdelavo podatkov, je, da preveri, ali so bili materiali dobro in dosledno urejeni. Nadzor je treba izvajati, kadar določeni materiali niso bili urejeni, ali v primeru, kadar se določena količina materialov odstrani in podatki s tem izgubijo prvoten pomen. V določenih primerih je težko prikriti identiteto udeležencev v raziskavi, ne da bi prišlo do izkrivljanja podatkov, s čimer se lahko onemogoči izvedba popolne anonimizacije podatkov. Kadar anketar pridobi dovoljenje od anketiranca za ponovno uporabo podatkov brez potrebe po anonimiziranju podatkov v času izvedbe intervjuja, so dopuščena tudi odstopanja od določenih pravil na temo zaupnosti. V praksi je glavna naloga ohranjanja zaupnosti in anonimizacije podatkov, da se odstranijo glavni identifikacijski dejavniki, kot so osebna imena, kraj, ime podjetja, naslov ipd., ter se nadomestijo z ustreznimi psevdonimi, kjer

je to možno. Pri tem pa je treba poudariti, da je meja med podatki, ki jih je moč nadomestiti z ustreznimi psevdonimi, in tistimi, kjer to ni mogoče, zaradi izkrivljanja podatkov precej tanka in zato lahko privede do drugačnega razumevanja podatkov (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010d, 6–7).

d. Podatkovni seznam

Podatkovni seznam se pripravi za vsako zbirko kvalitativnih podatkov in služi uporabnikom kot pomoč pri identifikaciji vrste intervjujev in prepisov. Podatkovni seznam vsebuje glavne demografske značilnosti, ki opredeljujejo posameznega anketiranca (spol, starost, leto rojstva ipd.). Seznami se razlikujejo, saj so odvisni od tega, katere podatke je raziskovalec vključil v posamezno raziskavo. Podatkovni seznam pa služi tudi drugim namenom, kot na primer navaja področja, kjer manjkajo podatki, ali obstajajo razlike (različni zapisi in prepisi intervjujev ipd.). Podatkovni seznam je zaključen, kadar so obdelani vsi prepisi intervjuja. Tak način dela zagotavlja predložitev dokumentacije, ki je skladna in usklajena med široko paleto podatkov. Za izdelavo podatkovnega seznama se lahko uporablja programsko orodje MS Excel, v katerem je podatke treba pripraviti tako, da je datoteko ob zaključku seznama v MS Excel orodju možno pretvoriti v PDF-obliko.

Z vidika zaupnosti in anonimizacije podatkov je treba poskrbeti, da se tudi v podatkovnem seznamu uporabljajo psevdonimi in ne osebna imena, ki so bila navedena v raziskavi, saj je podatkovni seznam dostopen preko spletne strani UK Data Archive. Podatki, vključeni v podatkovni seznam, morajo biti dovolj podrobni, da omogočajo filtriranje, vendar pa tudi ne tako podrobni, da bi onemogočali identifikacijo, bodisi samostojno ali v kombinaciji z drugimi kategorijami. V določenih primerih je treba izdelati dve različici podatkovnega seznama – ko obstaja omejeno dovoljenje za določene intervjuje, ki omogoča uporabo pridobljenih podatkov zgolj pod posebnimi pogoji. V takšnem primeru se izdelata različica, ki je dostopna preko spleta, za intervjuje, kjer ni bilo posebnih zahtev, in različica, ki je dostopna zgolj pod posebnimi pogoji. Izdelava dveh različic podatkovnega seznama je potrebna tudi v primeru, kadar je raziskovalni vzorec tako velik, da je treba izdelati podrobnejši podatkovni seznam, da lahko zagotovijo filtriranje podatkov. V tem primeru se izdelata različica podatkovnega seznama za uporabo na spletu in podrobnejša, ki je dostopna zgolj pod posebnimi pogoji (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010e, 8–9).

e. Dogovor o poimenovanju kvalitativnih podatkov

Poimenovanje datoteke v večini primerov temelji na obliki oz. vrsti dogodka (intervju, fokusne skupine ipd.) ter številčni oznaki, ki je vnaprej določena s številko, ki označuje posamezno študijo.

Primer poimenovanja intervjuja številka ena v SN 2000:

- RTF-besedilo prepisa: labela 2000int001 (datoteka bo dostavljena kot 2000int001.rtf),
- MP3 avdio datoteka: labela 2000int001 (datoteka bo dostavljena kot 2000int001.mp3);
- WAV avdio datoteka: labela 2000int001 (datoteka bo dostavljena kot 2000int001.wav).

Kadar je intervju predstavljen z enim prepisom in več avdioposnetki, se avdioposnetke označi s črkami po abecednem vrstnem redu.

Primer poimenovanja intervjuja številka sedemindvajset v SN 4890 z več avdioposnetki (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010f, 10–11):

- RTF-besedilo prepisa: 4890int027;
- trije avdioposnetki: 4890int027a,
4890int027b,
4890int027c.

Primer poimenovanja fokusne skupine številka ena v SN 4890 (prav tam):

- SN 4890 fokusna skupina prepis ena: 4890fs001.

Primer poimenovanja slikovnega gradiva (prav tam):

- SN 4890 slika številka ena: 4890sli001.

Primer poimenovanja videogradiva (prav tam):

- SN 4890 video številka ena: 4890vid001.

f. Digitalizacija »papirnatih« zbirk

Zbirke, ki so v »papirnatih« različici, se hranijo v arhivu, kjer jih zaposleni pripravijo za pretvorbo v digitalno obliko. Namen pretvorbe podatkov v digitalno obliko je vzpostaviti

zbirko digitalnih datotek, ki se jih lahko prenese za obdelavo in arhiviranje. Dokumente, ki vsebujejo rokopise, tabele in slike, skenirajo in shranijo v obliki TIFF. Vsi posamezni dokumenti se na koncu shranijo v Adobe PDF, da ohranijo videz celotnega dokumenta. Z vidika zaupnosti podatkov je treba dokumente obdelati pred končnim optičnim odčitanjem (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010g, 11–12).

Spoznala sem, da je v Sloveniji ureditev arhiviranja podatkov na ravni akademskih podatkov v fazi spoznanj o potrebi po ureditvi ter da trenutno zbiranje podatkov poteka pod okriljem Univerze v Ljubljani, kjer so prve poskuse zbiranja in arhiviranja izvedli na oddelku etnografije in antropologije s projektom ETNOINFOLAB, kot navajajo Štebe in drugi (2010/2011e, 54). Z desetletno zgodovino nenehnega razvijanja, pridobivanja znanj in izkušenj tudi iz tujine pa obstaja tudi ADP, ki hrani tako kvantitativne kot tudi kvalitativne podatke, pri čemer pa je treba poudariti, da za slednje obstaja še »prostor« za izboljšave in nadgradnje z vidika postopkov in standardiziranih ureditev (Štebe in drugi 2010/2011f, 54).

V Veliki Britaniji obstaja centraliziran arhiv družboslovnih digitalnih podatkov – UK Data Archive, katerega glavni namen je raziskovalcem in znanstvenikom omogočiti dostop do podatkov. Vsebuje državne in mednarodne anketne in kvalitativne podatke iz akademske, javne in komercialne sfere. V UK Data Archive uporabljajo poseben dokument Standardi obdelave podatkov (Data Processing Standards 2010č), ki določa standarde in postopke obdelave tako kvantitativnih kot tudi kvalitativnih raziskav. Dokument je sestavljen iz štirih stopenj, ki opredeljujejo intenziteto obdelave podatkov. Stopnja A* predstavlja najvišjo raven med štirimi postopki, kar pomeni, da so bili izvedeni zelo temeljiti in izčrpni pregledi za zagotavljanje kakovosti podatkov in dokumentacije.

Poleg omenjenega dokumenta pa v UK Data Archive uporabljajo tudi dokument Postopki obdelave kvalitativnih podatkov (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010h), ki natančno opredeljuje postopke obdelave kvalitativnih podatkov in predvsem pravila, ki se nanašajo na obdelavo prepisov, pridobljenih z intervjuji, poimenovanje datotek avdio in slikovne oblike ter zaupnost in anonimizacijo podatkov. Namen dokumentov je predvsem zagotovitev standardiziranih postopkov dela, ki lahko zagotavljajo enak potek dela. V prvem delu diplomske naloge smo spoznali potrebo po poenotenju in standardizaciji postopkov za arhiviranje, obdelavo in izmenjavo akademskih kvalitativnih podatkov v Sloveniji, tako bi lahko bili tovrstni dokumenti, ki jih uporabljajo v UK Data Archive, dobrodošli tudi v slovenskih ustanovah oz. organizacijah, kot je ADP, ki predstavlja potencialnega kandidata za

ureditev centraliziranega sistema hranjenja akademskih kvalitativnih podatkov. Za interno rabo bi ADP tako lahko prevzel predstavljene postopke, ki bi jih prilagodili glede na lokalne potrebe in pripravili postopke, ki bi upoštevali razmere v Sloveniji.

4 ZAŠČITA ZASEBNOSTI PRI KVALITATIVNEM RAZISKOVANJU

V začetnem delu so predstavljeni zakoni, ki urejajo načine in izvedbo raziskav ter arhiviranje podatkov v Sloveniji. V nadaljevanju predstavljam vidike zagotovitve zasebnosti in anonimizacije podatkov, težave, s katerimi se srečujejo raziskovalci pri obdelavi podatkov, in smernice UK Data Archive, s katerimi želijo raziskovalcem pomagati pri zagotovitvi popolne anonimnosti vpletenih in bi lahko služile tudi kot predlog pristopov v Sloveniji. Na koncu prikazujem možne alternative anonimizacije podatkov, ki jih povzemam po Thomsonu in drugih.

4.1 ZAKONODAJA

Zakonodaja lahko vpliva na uporabo, izmenjavo in objavo osebnih, občutljivih in zaupnih podatkov, pridobljenih v raziskavah. Vsi podatki, ki jih raziskovalec pridobi v raziskovanju, pa ne spadajo med strogo zaupne, osebne ali občutljive. Podatki, ki ne sodijo v predhodno omenjene kategorije, so lahko javno objavljeni in dostopni ter tudi omogočeni za izmenjavo z ostalimi raziskovalci.

Vsak raziskovalec v Veliki Britaniji je dolžan z najvišjo skrbnostjo upoštevati etična načela, kot je zapisano na spletni strani UK Data Archive. Smernice predpisujejo strokovni organi, ustanove gostiteljice in organizacije, ki financirajo organizacijo. Določene vrste zbiranja podatkov v znanstvenem raziskovanju ureja zakonodaja, kot na primer Zakon o varovanju podatkov (UK Data Archive 2011). V Sloveniji je eden izmed številnih zakonov, ki urejajo pravne osnove raziskovalne etike, Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP), ki določa pravice, obveznosti, načela in ukrepe, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika oziroma posameznice pri obdelavi podatkov (ZVOP – 1 – UPB1, 2007).

Ključna načela raziskovalne etike, ki jih uporabljajo v UK Data Archive in ki vplivajo na rabo ali arhiviranje zaupnih podatkov raziskave, so:

- dolžnost varovanja podatkov in zaupnosti o udeležencu in izvajalcu raziskave;
- dolžnost zaščite udeleženca pred škodo in nerazkritja občutljivih informacij;

- obravnavanje udeležencev kot razumnih bitij, omogočiti njihove lastne odločitve o načinu podajanja informacij na način, da se te lahko uporabijo, delijo in postanejo javne (s soglasjem udeležencev);
- seznanjanje udeležencev o namenu in načinu uporabe pridobljenih podatkov, kje in kako bo omogočen dostop za ponovno uporabo, kako bodo odstranjeni itd. Prav tako je raziskovalec dolžan pridobiti predhodno privolitev oz. soglasje s strani udeleženca;
- širši javnosti omogočiti dostop do pridobljenih podatkov.

Pravni vidik varovanja podatkov se v raziskovanju nanaša zgolj na osebne in nekatere občutljivejše podatke (UK Data Archive 2011).

V tem poglavju sem le na kratko povzela stanje s področja zakonodaje, ki ureja pravne osnove raziskovalne etike v Sloveniji in Veliki Britaniji. Za prikaz zakonodaje s področja izvajanja raziskav sem se odločila, ker kot navaja Ramšakova, etična zakonodaja v državah članicah Evropske unije ni poenotena, zato je v znanosti še toliko bolj potreben nadzor in strog etični pregled raziskav (Ramšak 2009b, 213).

4.2 PRAVNE OSNOVE RAZISKOVALNE ETIKE V SLOVENIJI

Področje raziskovalne etike v Sloveniji poleg Ustave RS, ki opredeljuje človekove pravice in temeljne svoboščine ter v 38. členu varstvo osebnih podatkov, in Kazenskega zakonika urejajo tudi drugi zakoni kot na primer Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti, Zakon o varstvu podatkov, Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhiva, Zakon o varstvu kulturne dediščine in drugi, kot navaja Ramšakova (Ramšak 2009c, 213).

Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (Uradni list RS št. 96/2), v nadaljevanju ZRRD je sprejet in v veljavi od leta 2002. ZRRD določa načela in cilje ter ureja način izvajanja politike raziskovalne in razvojne dejavnosti. ZRRD določa tudi organizacijo raziskovalne in razvojne dejavnosti ter pogoje za opravljanje te dejavnosti. Raziskovalna in razvojna dejavnost temelji, po ZRRD, na načelih etičnosti in odgovornosti za uresničevanje ciljev, ki so zapisani v Nacionalnem in razvojnem programu in v proračunskih memorandumih.

Zakon o varstvu podatkov (v nadaljevanju ZVOP-1) je v veljavo stopil julija 2004. ZVOP-1 določa pravice, obveznosti, načela in ukrepe, s katerimi se preprečuje nezakonit in

neupravičen poseg v zasebnost in dostojanstvo posameznika oziroma posameznice pri obdelavi osebnih podatkov. Zakon vsebuje načelo zakonitosti in poštenosti, načelo sorazmernosti in prepoved diskriminacije.

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhiva (v nadaljevanju ZVDAGA) je bil sprejet leta 2006. ZVDAGA ureja zajemanje ter hrambo dokumentarnega gradiva v fizični in elektronski obliki. Temeljna načela zakona so načelo ohranjanja dokumentarnega gradiva oziroma uporabnosti njegove vsebine, načelo trajnosti, načelo celovitosti, načelo dostopnosti, načelo varstva kulturnega spomenika.

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), je bil sprejet februarja 2008. Zakon določa načine varstva kulturne dediščine in pristojnosti pri njenem varstvu. Namen zakona je omogočiti celostno ohranjanje kulturne dediščine. Zakon z vidika raziskav kulturne dediščine opredeljuje »poseg v dediščino«, kar zajema dejavnosti in ravnanja, ki kakor koli spreminjajo videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo kulturne dediščine ali ki dediščino uničujejo, razgrajujejo, »predhodne raziskave«, »raziskavo« kot tako. »Raziskava« so dela, ki posegajo v dediščino zaradi potreb njenega varstva, s katerimi se preučujejo njeni deli in pridobivajo podatki o njenem pomenu. Opredeljuje pa tudi načine financiranja raziskav, prekrške pri izvajanju raziskav na področju raziskovanja kulturne dediščine ipd.

4.3 ZAUPNOST IN ANONIMIZACIJA PODATKOV

Kot navaja Malnarjeva, načeli zaupnosti in anonimnosti sodelujoče v raziskavi varujeta pred morebitnimi škodljivimi posledicami, ko je raziskava zaključena. Anonimnost opredeljuje urejanje ali prirejanje pridobljenih podatkov, avtorica meni, da je cilj anonimnosti neprepoznavnost sodelujočih v raziskavi, cilj zaupnosti pa zaščita zasebnosti. Zaupnost se nanaša na ohranitev omejitve dostopa do informacij o identiteti sodelujočih v raziskavi, razen v primeru, ko se dogovorijo drugače. Zaupnost pa je še posebej pomembna v primerih, ko so sodelujoči vpleteni v nelegalna ali politično občutljiva dejanja, kot pravi Malnarjeva. Pri izročanju zagotovil o zaupnosti pridobljenih podatkov je pomembno tudi, da je raziskovalec pozoren na formalno ali strukturno prisotnost tretje osebe (Malnar 2010č, 13). Glede postopkov anonimizacije in procesiranja je anonimizacija sicer tudi splošen problem katerih koli (tudi kvantitativnih) podatkov, Malnarjeva pa vseeno izpostavlja kvalitativne raziskave, kjer vidi še več težav z zagotovitvijo anonimizacije pridobljenih podatkov.

Za zagotovitev anonimizacije v določenih etnografskih raziskavah življenjske poti je treba uporabiti izmišljena imena, etične pripadnosti, videz, družinske podrobnosti ipd. in zato je lahko včasih končni rezultat raziskovalno poročilo in izmišljena, prirejena zgodba hkrati oziroma je med njima tanka meja (Malnar 2010d, 13).

4.3.1 Anonimizacija raznovrstnih podatkovnih zbirk

V arhiv prispejo zbirke podatkov, ki se razlikujejo glede oblike (besedilo, »papirnati zapisi«, zvočni zapis, slikovni ali video zapis) in stanja anonimnosti. V nadaljevanju so prikazani načini anonimizacije podatkov, ki jih uporabljajo v Veliki Britaniji, glede na obliko pridobljenih podatkov (Corti in drugi 2000).

V primeru **tekstovne zbirke podatkov**, kjer anonimizacijo izvaja Qualidata, so računalniško berljivi dokumenti urejeni v MS Wordu z možnostjo sledenja spremembam. Ko se s spremembami strinjajo vsi vključeni (raziskovalci oz. lastniki podatkov, udeleženci ipd.) v proces, so spremembe sprejete, dokumenti pa shranjeni kot datoteke RTF ali ASCII.

Pri »**papirnatih zapisih**« obstajata dve možnosti anonimizacije, odstranitev identifikacijskih podatkov s tekočino za prekrivanje besedila (primer: EDIGS ali TIPPEX) oziroma z radirko za odstranjevanje zapisov ali izdelava kopije (fotokopija ali kopija z optičnim čitalcem) originalnega dokumenta, kjer se anonimizacijo izvede s kemičnim svinčnikom. Priporočena je uporaba optičnega čitalnika, ki omogoča shranjevanje dokumentov v obliki ASCII (Corti in drugi 2000).

Arhiviranje **zvočnih in videoposnetkov** je nekoliko bolj zapleteno, saj je anonimizacija originalnih podatkov otežena. Pred izvajanjem raziskave z metodo snemanja je treba sodelujoče obvestiti o metodi in namenu ter jih privaditi na način izvajanja, saj lahko ima tak način izvajanja raziskave vpliv na pridobljene podatke. Pri izvajanju raziskave s kamero je treba predhodno razmisliti, ali bo v fazi obdelave podatkov pridobljene podatke treba digitalizirati ali ne, saj odločitev vpliva na izbiro ustrezne opreme (kamera, mikrofoni, stativi ipd.) ter nosilcev podatkov. Zavedati se moramo, da so tekstovni podatki v kvalitativnem raziskovanju bistvenega pomena in da jih ni mogoče nadomestiti z drugimi oblikami (avdio ali videopodatki). Zato je treba na pridobljene videopodatke gledati bolj kot na dopolnilne oz.

podatke, ki nastopajo v vlogi dodane vrednosti pisnim podatkom. Metode obdelave videopodatkov se lahko izvajajo na različne načine (Irion 2002):

- metoda, kjer v **procesu izvedbe prepisov** na začetku videoposnetke uredijo v prepise z namenom zmanjšanja količine podatkov. Pri tem je pomembno, ali v tem procesu izvedejo tudi transkripcijo posnetega govora in zvoka ali ne;
- metoda, kjer se uporabi **računalniško orodje za izvajanje analiz z možnostjo uvoza videopodatkov**. Računalniška orodja, ki omogočajo izvajanje analiz avdio- in videoposnetkov, so Hyperresearch 2.0, ATLAS.ti, CTANKS, C-I-SAID 3, Qualitative Media Analyzer, Nvivo 1.3 in druga. Zaradi hitrega napredka oziroma razvoja programske opreme in aplikacij raziskovalec pred izvedbo preveri, ali so morda na voljo novejša različice, ki imajo dodatne funkcionalnosti, ki bi lahko olajšale, pohitrile ali kako drugače doprinesle h kakovosti analize;
- metoda, kjer se uporabijo **modularni nastavki za uporabo programske opreme pri pripravi in analizi videoposnetkov**. Možnost združitve funkcionalnosti preproste programske opreme ali programske opreme za predelavo videomateriala z moduli, ki omogočajo hranjenje pridobljenih podatkov. S takšno metodo, se lahko razširi prilagodljivost izvedbe analize, saj obstajajo različne funkcionalnosti, ki lahko prispevajo nove možnosti obdelave podatkov.

V arhivih načeloma ne hranijo originalnih videoposnetkov. Lahko je tudi dostop do originalnih posnetkov za določen čas onemogočen ali pa se dodatno omeji dostop do teh podatkov. Videoposnetki se ne arhivirajo, razen v primerih, ko je bilo predhodno pridobljeno soglasje udeležencev oz. anketirancev (Corti in drugi 2000).

4.3.2 Anonimizacija podatkov v UK Data Archive

Raziskovalec, ki je podatke pridobil pred izmenjavo z drugimi raziskovalci ali arhiviranjem pridobljenih podatkov, mora osebne in občutljive podatke anonimizirati. V izogib nespoštovanju oziroma nezmožnosti zagotovitve popolne anonimnosti so v UK Data Archive vzpostavili smernice, ki naj bi pomagale raziskovalcem z napotki v vseh fazah izvajanja raziskav z vidika zagotovitve oz. že predhodnega izogiba morebitnim nezmožnostim anonimizacije podatkov.

Vzpostavljene smernice, ki bi naj pripomogle k večji možnosti zagotovitve anonimnosti pridobljenih podatkov:

- raziskovalec sprašuje respondenta zgolj po podatkih, ki jih potrebuje v raziskavi;
- raziskovalec vključi anonimizacijo podatkov v fazo prepisovanja podatkov;
- raziskovalec uporablja psevdonime, ki so dogovorjeni znotraj raziskovalne skupine in so tekom projekta ves čas enaki;
- raziskovalci previdno uporabljajo tehnologijo »iskanje in menjava« (angl. Search and Replacement technique), da ne nastanejo nenamerne napake;
- raziskovalci uporabljajo oglate oklepaje in oznake XML kot npr. <seg> anonimna beseda </ seg> za označevanje zamenjav;
- raziskovalci morajo **ohraniti izvirno pridobljene podatke in podatke o anonimizaciji podatkov** (angl. Anonymisation log). Z ohranitvijo obeh vrst dokumentov lahko raziskovalci zagotovijo, da so anonimizirani podatki uporabni za longitudinalne raziskave in tudi sekundarne analize.

4.3.3 Alternative anonimizaciji podatkov

Thomson in drugi menijo, da anonimizacija podatkov lahko vpliva na uporabno vrednost podatkov za sekundarno uporabo, zato želim predstaviti tudi alternativne možnosti, ki bi lahko zagotovile urejanje in prirejanje pridobljenih podatkov, hkrati pa ne bi vplivale na poročila in podatke za sekundarno uporabo (Thomson in drugi 2005a).

Zaupanje raziskovalcu je koncept, pri katerem so drugi raziskovalci v smislu etičnega vedenja vredni zaupanja. Pri konceptu »zaupanje raziskovalcu« gre torej za to, da se dostop do prvotno pridobljenih podatkov razširi tudi na druge raziskovalce. To zaupanje je mogoče podkrepiti s podpisom sporazuma. Tak sporazum uporablja tudi ESDS Qualidata, kjer zahteva, da vsi sekundarni uporabniki podatkov podpišejo izjavo, ki jih zavezuje k skrbni varnosti zaupnosti podatkov. Podobne sporazume uporabljajo tudi v primerih, kjer raziskavo izvajajo več raziskovalcev oz. skupina, kljub predhodno podpisanih sporazumih o zaupnosti podatkov.

Nadzor dostopov in uporabe podatkov za sekundarno uporabo je koncept, kjer imajo raziskovalci določeno stopnjo nadzora nad izdajo dostopov sekundarnim raziskovalcem ter

njihovo uporabo. ESDS Qualidata raziskovalcem oz. avtorjem pridobljenih podatkov omogoča možnost nadzora dostopov in uporabe (angl. »gate-keeping«), kar omejuje možnost zlorabe. Obstajajo pa tudi države, v katerih bi tak pristop pomenil težave z vidika financiranja in tudi usklajevanja pravnih predpisov. Primer države, v kateri so raziskovalci opozorili na težave, je Kanada, kot pravijo Thomson in drugi. Spremembe v obstoječih pomanjkljivih sporazumnih modelih bi pomenile veliko breme za začetnike oz. osebe, ki bi prevzeli aktivno vlogo izvedbe sprememb, saj bi bili prisiljeni prevzeti stroške časa in denarja za ugotovitve praktičnih, pravnih in etičnih dimenzij tovrstnih sporazumov (Thomson in drugi 2005b).

Pridobitev dovoljenja uporabe pridobljenih podatkov s strani udeležencev za sekundarno analizo ob prvem stiku je tretji koncept, ki predstavlja alternativo anonimizaciji podatkov. Uporabili bi lahko obrazec, ki bi ga anketiranec lahko podpisal pred izvedbo anketiranja in bi s podpisom soglašal z nadaljnjo uporabo podatkov, pridobljenih v izvedeni raziskavi. Vzorec soglasja, ki ga uporablja Qualidata, anketirancu nudi tri možnosti, anketiranec soglaša, da se podatki hranijo za uporabo raziskav, da se hranijo za namene poučevanja ali da se podatki ne arhivirajo v celoti.

»Čas celi rane« je koncept, ki temelji na ideji, da se zaradi pretečenega časa zmanjšuje verjetnost sekundarne uporabe (Thomson in drugi 2005c).

S pregledom področja zakonodaje in zakonodajne ureditve v Sloveniji in tujini sem ugotovila, da obstajajo razlike med zakonodajno ureditvijo raziskovalnega področja znotraj Evropske unije oziroma zakonodaja v Evropski uniji ni poenotena, kot ugotavlja Ramšakova (2009). Področji zagotovitve zasebnosti in anonimizacija podatkov sta sledili v nadaljevanju, kjer sem ugotovila, da, kot navaja Malnarjeva, predstavlja anonimizacija podatkov splošen problem katerih koli podatkov (tako kvantitativnih kot tudi kvalitativnih) (Malnar 2010). Zato so v UK Data Archive tudi vzpostavili smernice za zagotovitev pomoči raziskovalcem za zagotovitev ustrezne anonimizacije in izognitev morebitnim tveganjem tako z vidika ustrezne anonimizacije kot tudi omogočanja nadaljnje uporabe podatkov. Smernice se osredotočajo na način in potek pridobivanja podatkov, potek obdelave podatkov ter ohranjanja izvernih podatkov, s katerimi je možno zagotoviti longitudinalne raziskave in omogočiti nadaljnjo uporabo. Spoznala pa sem tudi, da obstajajo alternative anonimizacije podatkov, kot navajajo Thomson in drugi (2005c), ki prav tako menijo, da anonimizacija podatkov lahko vpliva na uporabno vrednost pridobljenih podatkov.

5 POROČILO PRIMERA PRIPRAVE PODATKOV, ZAJETIH V RAZISKAVI ODPRTI PODATKI, ZA DOLGOROČNO ARHIVIRANJE PODATKOV

To poglavje predstavlja drugi del diplomske naloge, katerega cilj je preizkusiti postopke in načela, predstavljena v uvodnem delu, na primeru trenutno aktualnega projekta Odprti podatki, ki ga izvaja Arhiv družboslovnih podatkov. V okviru projekta Odprti podatki so bili izvedeni intervjuji, katerih prepise je treba še obdelati za pripravo poročil in dolgoročno arhiviranje, zato v nadaljevanju prikazujem možnosti obdelave podatkov, s čimer želim prikazati možne postopke anonimizacije pridobljenih podatkov.

5.1 PROJEKT ODPRTI PODATKI

V okviru razpisa za CRP³ izvaja Arhiv družboslovnih podatkov projekt Odprti podatki – Priprava akcijskega načrta za vzpostavitev sistema odprtega dostopa do podatkov iz javno financiranih raziskav v Sloveniji (v nadaljevanju projekt). Projekt je razpisalo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo RS, izvaja pa se že od leta 2010 in bo trajal do leta 2013. »Odprt dostop do podatkov po Načelih OECD pomeni preglednost nad viri raziskovalnih podatkov, ki so nastali v skladu z uveljavljenimi znanstvenimi merili kakovosti in uporabnosti za nadaljnje analize«.

Omogočen dostop do podatkov bi omogočal širšo uporabo podatkov, kar bi vplivalo na izboljšano znanstveno odličnost in uporabnost rezultatov. Cilj projekta je oblikovati strokovne osnove za vzpostavitev celovitega sistema odprtega dostopa do digitaliziranih podatkov javno financiranih raziskav v Sloveniji (Arhiv družboslovnih podatkov 2012).

Raziskovalne podatke, zbrane v okviru projekta, bi bilo treba pripraviti za dostop, da s tem v okviru projekta prikažemo načela odprtega dostopa v praksi.

³ CRP – ciljni raziskovalni program.

5.1.1 Izvedba intervjujev in pridobitev podatkov v okviru projekta Odprti podatki

V okviru projekta so bili izvedeni intervjuji z 22 respondenti. Izvajanje intervjujev je potekalo od 31. 3. 2011 do 12. 7. 2011, ko je bil izveden še zadnji intervju. Za podatke in dokumentacijo, vezano na izvedbo intervjuja, sem prosila mentorja doc. dr. Janeza Štebeta, ki je hkrati tudi vodja projekta Odprti podatki. Usmeril me je na sodelavko dr. Sonjo Bezjak, s katero sva se dogovorili za sestanek. Sestanek je potekal 8. 5. 2012 na Fakulteti za družbene vede, kjer mi je na USB-ključku predala prepise izvedenih intervjujev in dokument CRP. Ob predaji podatkov sem morala podpisati strinjanje s pogoji o varovanju pridobljenih podatkov, kjer sta natančno opredeljena odgovornost prejemnika podatkov in obdobje, v katerem je pridobljene podatke možno uporabljati v okviru opredeljenega namena, ki ga prejemnik zapiše sam (glej prilogo A).

Intervjuji so potekali s predstavniki organizacij, ki se ukvarjajo z zbiranjem podatkov, ki jih pridobijo predvsem z izvajanjem raziskav. Namen intervjujev je bil identificirati dejavnike stanja, morebitne probleme, odgovornosti in nosilce dobrih praks s področja ustvarjanja podatkov, dodane vrednosti podatkov, spravil in dolgoročne razpoložljivosti, iskanja, dostopov in ponovne uporabe ter izborov in vrednotenja kakovosti ter uporabnosti podatkov, ki se pojavljajo v različnih raziskovalnih organizacijah v Sloveniji. Pred izvedbo intervjujev je ADP pripravil dokument – CRP (glej prilogo B), kjer so navedeni pogoji sodelovanja in opredeljeni vsebinski sklopi oz. zanimanje za podatke, ki jih želi pridobiti z izvedbo intervjujev. V začetnem delu dokumenta so splošni pogoji, nato sledi opredelitev osebnih podatkov, ki so potrebni za analizo, vsebinski sklop z že razdelanimi vprašanji ter na koncu še preverjanje udeležencevih interesnih področij, na osnovi katerih bi lahko poiskali udeležence za izvedbo fokusnih skupin oziroma nadaljnjih raziskav v okviru projekta Odprti podatki.

5.2 ZAGOTOVITEV ANONIMNOSTI NA OSNOVI DOBRIH PRAKS IZ TUJINE

Kot že omenjeno v prvem delu diplomske naloge, uporabljajo v UK Data Archive dokument Postopki obdelave kvalitativnih podatkov (v nadaljevanju dokument), kjer so med drugim natančno opredeljeni postopki anonimizacije podatkov, pridobljeni v kvalitativnem raziskovanju. Na osnovi dokumenta prikazujem možnosti izvedbe anonimizacije podatkov, pridobljenih z izvedenimi intervjuji v okviru projekta Odprti podatki.

Za izvajanje anonimizacije podatkov ima UK Data Archive na svoji spletni strani navodila in smernice, kako je treba podatke pripraviti za nadaljnjo rabo. Pri anonimizaciji podatkov je namreč pomembno, da se pomen podatkov ne spremeni, pri tem pa je treba zagotoviti, da iz podatkov ni možno razbrati identitete osebe, ki je sodelovala v raziskavi (glej tabelo 5.1). Anonimizacija podatkov je navadno časovno in posledično tudi stroškovno zahtevna, zato lahko zgodnje načrtovanje raziskave in dejansko potrebnih podatkov zniža obseg dela (UK Data Archive 2011). V izogib dodatni porabi časa in stroškov je dobro upoštevati, da se podatki, ki ne smejo biti razkriti v raziskavi, ne uporabljajo že v fazi zbiranja podatkov. Na tak način se raziskovalci izognejo dodatni porabi časa v fazi obdelave podatkov.

Tabela 5.1: Primer anonimizacije podatkov

Intervju in številka strani	Originalni podatki	Spremenjeni v
Int1		
p1	Starost 27 let	Starost 20 – 30 let
p1	Španija	Evropska država
p3	Manchester	Severno metropolitansko mesto ali Angleško pokrajinsko mesto
p2	20. junij	Junij
p2	Amy (pravo ime)	Moira (psevdonim)
Int2		
p1	Francis	Prijatelj
p8	Osnovna šola Station Road	Osnovna šola
p10	Vodja prodaje, proizvodnja, Sainsbury	Izvršni vodja trgovske verige

Vir: UK Data Archive (2012c).

V primeru, kadar nastajajo prepisi intervjujev na osnovi posnetkov, je treba besedilo deliti na različne kategorije, s katerimi prikažemo vlogo raziskovalca ter njegova vprašanja in vlogo respondenta in njegove odgovore. Pri vlaganju podatkov v arhiv je treba zadostiti načelu zaupnosti podatkov, kar pomeni, da mora vlagatelj oz. raziskovalec poskrbeti za ustrezno označitev posameznih vlog sodelujočih v intervjuju. Pri tem je treba opozoriti tudi, da obstaja dogovor o uporabi določene vrste in oblike pisave ter velikosti za izvedbo označevanja

spremenjenih podatkov (Verdana 11 pik, krepka pisava). Oblika oznak je določena v skladu z zagotovitvijo enotne pisave vseh prepisov. Ločevanje med oznakami in ostalim besedilom prepisov se izvaja z uporabo krepkega označevanja (Qualitative Data Collection Processing Procedures 2010h, 4). Tako v nadaljevanju prikazujem možnosti označitve posameznih vlog sodelujočih v intervjuju na osnovi dokumenta Postopki obdelave kvalitativnih podatkov v UK Data Archive (glej tabelo 5.2).

Tabela 5.2: Označitve posameznih vlog sodelujočih v intervjuju

	ANKETAR	DRUGI ANKETAR	INTERVJUVA NEC	DRUGI INTERVJUVA NEC
Ime sodelujočih se zamenja z oznako anketar/intervjuvanec	Anketar: besedilo		Intervjuvanec: besedilo	
Ime anketarja se zamenja z oznako anketar, za intervjuvanca je uporabljen psevdonim	Anketar: besedilo		Marija: besedilo	
Uporabljeno je anketarjevo ime in psevdonim za intervjuvanca	Simon: besedilo		Marija: besedilo	
Za anketarja in intervjuvanca ⁴ se uporabi začetnica imena in priimka	SJ: besedilo		MH: besedilo	
Za anketarja in intervjuvanca ⁵ se uporabi začetnica oznake anketar (A) in intervjuvanec (I)	A: besedilo		I: besedilo	
Za anketarja in intervjuvanca ⁶ se	A: besedilo		I¹: besedilo	I²: besedilo

⁴ Predhodno je treba preveriti, ali uporaba začetnic morda krši zaupnost podatkov.

⁵ Odgovarja zgolj en intervjuvanec.

⁶ Odgovarja več intervjuvancev.

	ANKETAR	DRUGI ANKETAR	INTERVJUVANEC	DRUGI INTERVJUVANEC
uporabi začetnica oznake anketar(A) in prvi intervjuvanec (I ¹) ter drugi intervjuvanec (I ²)				
Za anketarja in intervjuvanca se uporabi začetnica oznake prvi anketar (A ¹) ter drugi anketar (A ²) in prvi intervjuvanec (I ¹) in drugi intervjuvanec (I ²). ⁷	A ¹ : besedilo	A ² : besedilo	I ¹ : besedilo	I ² : besedilo

Vir: Qualitative Data Collection Processing Procedures (2010).

5.2.1 Pridobljeni osebni podatki pri izvedbi intervjujev v okviru projekta Odprti podatki

Pri izvedbi intervjuja so bili zajeti osebni podatki udeležencev intervjuja ter ime in priimek anketarja in drugih prisotnih pri intervjuju (glej tabelo 5.3). Podatki, ki so bili zajeti, so: anketar, drugi prisotni, intervjuvanec, organizacija, znanstveno področje, položaj, izobrazba, leta dela in leto rojstva, dodatno tudi podatki o anketarju in drugih udeležencih raziskave. Ti podatki so zavedeni tudi v prvih prepisih intervjuja (glej prilogo B).

⁷ Več anketarjev in več intervjuvancev.

Tabela 5.3: Primer tabele osebnih podatkov iz prepisov enega izmed opravljenih intervjujev (izvirni osebni podatki so izločeni)

18.4.2011	INTERVJU_NO7
ANKETAR:	
DRUGI PRISOTNI:	
INTERVJUVANEC:	
ORGANIZACIJA:	
ZNANSTVENO PODROČJE:	
POLOŽAJ:	
IZOBRAZBA:	
LETA DELA:	
LETO ROJSTVA:	

Vir: Prepis sedmega izvedenega intervjuja v okviru projekta Odprti podatki (2011).

5.2.2 Zagotovitev anonimnosti podatkov

Glede na zglede iz UK Data Archive prikazujem možnosti izvedbe anonimizacije podatkov, pridobljenih z intervjuji v okviru projekta.

Zaradi upoštevanja varovanja osebnih podatkov so spodnji primeri izvedeni na osnovi izmišljenih podatkov (glej tabelo 5.4), pri čemer pa ohranjam izhodišča oz. osnovno zanimanje za podatke.

Tabela 5.4: Izmišljeni podatki, ki jih uporabljam za prikaz možnosti anonimizacije podatkov

Podatki o anketarju in drugih prisotnih	
ANKETAR	Janez Novak
DRUGI PRISOTNI	Katja Lah
Podatki o intervjuvancu raziskave	
INTERVJUVANEC	Boris Potočnik
ORGANIZACIJA	Fakulteta za družbene vede
ZNANSTVENO PODROČJE	Sociologija
POLOŽAJ	vodja projekta
IZOBRAZBA	dr. socioloških znanosti
LETA DELA	17
LETO ROJSTVA	1975

PRIMER 1: Ime sodelujočih zamenjamo z oznako anketar, drugi prisotni in intervjuvanec:

Intervju	Sodelujoči v intervjuju	Spremenjeni podatki
Int1	Janez Novak	Anketar
	Katja Lah	Drugi prisotni
	Boris Potočnik	Intervjuvanec

V prvem primeru so imena sodelujočih v intervjuju zamenjana z oznakami, ki opisujejo njihovo vlogo v intervjuju.

Prvi primer bi lahko bil zanimiv v situaciji, kadar sta anketar in oseba, ki je prisotna pri intervjuju tekom izvajanja intervjujev, v okviru istega projekta vedno enaka ter v primerih, ko ti podatki ne vplivajo bistveno na končno analizo, saj v nasprotnem primeru izgubimo informacijo o tem, da se je anketar ali oseba, ki je bila prisotna na intervjuju, zamenjala. Če ti podatki ne vplivajo na končno poročilo, se tovrstno metodologijo lahko uporabi tudi v primerih menjave oseb.

Pri obdelavi podatkov je upoštevano tudi navodilo o uporabi pisave Verdana, 11 pt. V nadaljevanju, kjer v vsebinskem delu prepisov označujemo vloge posameznika, je treba te zapisati po enakih navodilih, torej z enakimi oznakami in upoštevanjem pravil o oblikovanju.

Anketar: vprašanje

Intervjuvanec: odgovor

PRIMER 2: Za anketarja uporabimo oznako anketar, druge prisotne označimo z drugi prisotni, za intervjuvanca pa uporabimo psevdonim:

Intervju	Sodelujoči v intervjuju	Spremenjeni podatki
Int1	Janez Novak	Anketar
	Katja Lah	Drugi prisotni
	Boris Potočnik	Miha Kopitar

Anketar in drugi prisotni sta označena z oznakama (anketar in drugi prisotni), pri intervjuvancu pa je uporabljen psevdonim, s katerim poskrbimo za ustrezno spremembo originalnih podatkov.

Obdelava podatkov bi bila zanimiva, kadar znotraj enega projekta izvajamo več intervjujev in nam uporaba psevdonimov omogoča lažjo prepoznavnost določenega prepisa, vendar pa je treba pozornost posvetiti tudi obdelanim podatkom o izvajalcih, o anketarju in drugih prisotnih. Anonimizacija anketarja in drugih prisotnih bi lahko bila potrebna v primerih, kadar se anketarji srečujejo z občutljivimi temami, kjer bi ta lahko vplivala tudi na njihovo zagotovitev varnosti. Tak pristop se mi sicer zdi zanimiv tudi za obdelavo podatkov, pridobljenih pri projektu Odprti podatki, kjer sicer ne gre za občutljivo temo, vseeno pa menim, da bi lahko uporabili prikazan pristop.

V tem primeru bi pri obdelavi podatkov v vsebini prepisov uporabljali način, predstavljen na naslednji strani.

Anketar: vprašanje

Miha Kopitar: odgovor

PRIMER 3: Uporabimo anketarjevo ime ter ime drugega prisotnega in psevdonim za intervjuvanca:

Intervju	Sodelujoči v intervjuju	Spremenjeni podatki
Int1	Janez Novak	Janez Novak
	Katja Lah	Katja Lah
	Boris Potočnik	Miha Kopitar

Ohranjeni so ostali izvorni podatki o anketarju in drugem prisotnem, ime intervjuvanca pa je spremenjeno s psevdonimom.

Tudi ta pristop bi lahko uporabili v okviru projekta Odprti podatki, saj zagotavlja anonimnost udeleženca intervjuja, vendar pa bi bilo treba pridobiti predhodno soglasje drugega prisotnega, da se strinja z uporabo njegovega pravega imena in priimka. Če soglasja drugega prisotnega ni možno pridobiti, je bolje podatke v obdelavi o drugem sodelujočem odstraniti, če ne vplivajo na končno poročilo, ali izbrati drug pristop.

Tako bi udeležence intervjuja lahko v nadaljevanju ureditve prepisov zapisali kot:

Janez Novak: vprašanje

Miha Kopitar: odgovor

PRIMER 4: Uporaba velikih začetnic za vse udeležence intervjuja:

Intervju	Sodelujoči v intervjuju	Spremenjeni podatki
Int1	Janez Novak	JN
	Katja Lah	KL
	Boris Potočnik	BP

Pri uporabi začetnic imen je nujno treba pridobiti predhodno soglasje o njihovi uporabi. Začetnice imen bi bralcu poročila namreč lahko razkrile osebe, ki so sodelovale v intervjuju.

Menim, da bi bil tak pristop z uporabo začetnic imen primeren za uporabo v proučevanem primeru projekta, vendar bi bilo treba v splošne pogoje sodelovanja, s katerimi se je sodelujoči strinjal, vključiti, da soglašata z obdelavo podatkov, v katerih so navedene *njegove začetnice imena in priimka*. Prav tako bi bilo treba pridobiti soglasje tudi od druge osebe, ki je sodelovala pri izvedbi intervjuja. Tak pristop bi lahko vplival na porabo dodatnega časa v fazi priprave ustrezne dokumentacije, vendar pa bi prihranili nekaj časa v fazi obdelave, kjer ne bi bilo potrebno dodatno ustvarjanje psevdonimov ali daljših zapisov.

JN: vprašanje

MK: odgovor

PRIMER 5: Primer uporabe začetnice za anketarja (A), drugega prisotnega (DP) in intervjuvanca (I):

Intervju	Sodelujoči v intervjuju	Spremenjeni podatki
Int1	Janez Novak	(A)
	Katja Lah	(DP)
	Boris Potočnik	(I)

V tem primeru uporabimo zgolj začetnice označevalcev posameznih vlog udeležencev intervjuja. Pri tem pristopu ni potrebna pridobitev predhodnega soglasja, saj ne uporabljamo začetnic imen.

Prikazan način obdelave je hiter, vendar pa je treba pred izbiro identificirati potrebo po razločevanju posameznikov intervjuja, saj v tem primeru vsa imena spremenimo oziroma označimo z A in I, kar lahko povzroči zmedo pri nadaljnji obdelavi in analizi podatkov. Menim, da bi prikazani pristop bil uporaben v primeru našega projekta in bi zagotovil ustrezno obdelane in anonimizirane podatke, vendar pa se v našem primeru srečujemo tudi s primeri, kjer je bilo v intervju vključenih več intervjuvancev.

A: vprašanje

I: odgovor

Kadar imamo enega anketarja in več udeležencev, lahko to z načinom uporabe velike začetnice, s katero označujemo posameznikovo vlogo, zapišemo tako:

A¹: vprašanje

I¹: odgovor

I²: odgovor

Tak primer se je pokazal tudi pri projektu, in sicer pri desetem intervjuju (INTERVJU_NO10), zato tudi menim, da bi bila ta metoda najustreznejša izmed vseh prikazanih.

V primeru, da imamo več anketarjev in več intervjuvancev, uporabimo številčno označevanje tudi za označitev več posameznih anketarjev.

A¹: vprašanje

A²: vprašanje

I¹: odgovor

I²: odgovor

V intervjujih so bili pridobljeni tudi dodatni osebni podatki intervjuvancev (glej tabelo 5.4), ki bi jih bilo v našem primeru smiselno obdelati ločeno in hraniti v ločenih datotekah. V spodnji tabeli prikazujemo obdelavo osebnih podatkov intervjuvanca, iz katere je razvidna izvedba anonimizacije osebnih podatkov intervjuvanca, ki jo je treba izvesti za posameznega kandidata intervjuja. Pomembno je, da posamezno obdelavo osebnih podatkov tudi numerično označimo (npr. Int1) znotraj obdelave in tudi pri shranjevanju posamezne datoteke uporabimo poimenovanje, ki vsebuje enako oznako. To nam pri kasnejših pregledih omogoča prepoznavanje posamezne obdelave in lažje določanje pripadnosti posameznemu prepisu.

Tabela 5.5: Obdelava osebnih podatkov intervjuvanca za zagotovitev anonimnosti

Intervju	Originalni podatki	Spremenjeni v
Int1		
	Fakulteta za družbene vede	fakulteta
	Sociologija	družboslovje
	Vodja projekta	vodilni delavec
	doktor socioloških znanosti	3. stopnja podiplomskega študija
	17 let	10–20 let
	1975	1970–1980

V pripravi poročil se nagibamo k temu, da v primerih, ko intervjuvanec ni zahteval navedbe polnega imena, ohranimo dvojico »vloge« (raziskovalec, pomočnik direktorja inštituta, vodja knjižnice ipd.) in področja (naravoslovje, biologija, arheologija, humanistika ipd.). To je primerno zato, da se v prepisih in navedkih v poročilu ohrani »perspektiva«, s katere intervjuvanec opisuje situacijo. Hkrati pa je smiselno ohraniti povezavo med poročilom in navedki z uporabo enotnih oznak in s številčenjem intervjujev ter »odstavkov« znotraj njih.

5.3 UGOTOVITVE

V prvem delu diplomske naloge sem preučevala področje etičnih dilem in predvsem dilem zagotovitve zaupnosti in anonimizacije podatkov v kvalitativnem raziskovanju za dolgoročno hranjenje podatkov ter omogočanje njihove ponovne uporabe s teoretičnega vidika. V drugem delu sem svoja spoznanja o možnostih zagotovitve anonimizacije podatkov tudi preverila na osnovi konkretnega primera oziroma projekta Odprti podatki.

Pri proučevanju tuje literature sem spoznala, da obstajajo posebni dokumenti, ki jih organizacije uporabljajo kot smernice ali navodila za ustrezno izvedbo celotnega življenjskega kroga podatkov, od načrtovanja raziskave, kjer mora biti že na začetku upoštevana zagotovitev zaupnosti podatkov v smislu, da raziskovalec pridobi predhodno soglasje udeležencev raziskave, do ponovne uporabe podatkov, kjer morajo biti ti ustrezno spremenjeni. Kot izhodišče spoznanj o postopkih ustrezne zagotovitve anonimizacije kvalitativnih podatkov sem uporabila dokument Postopki obdelave kvalitativnih podatkov (ang. Qualitative Data Collection Processing Procedures) v UK Data Archive ter navodila o načinu izvajanja anonimizacije podatkov, ki so objavljena na njihovi spletni strani. Spoznala sem pomembnost obstoja različnih smernic za zagotovitev ustrezne anonimizacije podatkov

glede na to, ali izvajamo kvalitativno ali kvantitativno raziskavo, saj so prav pri kvalitativnem raziskovanju velikokrat podatki, ki jih pridobimo, bolj bogati z informacijami o udeležencu in tako omogočajo lažjo prepoznavnost vključenih. Tako sem tudi spoznala, da obstajajo posebni postopki anonimizacije osebnih podatkov v kvalitativnem raziskovanju glede na uporabljeno metodo (intervju, fokusne skupine ipd.), ki vplivajo na kakovost izvedbe ter tudi na porabljen čas in posledično porabljen sredstva.

V projektu Odprti podatki je bil v prvem delu projekta izveden intervju z 22 udeleženci raziskave, kjer so bili pridobljeni osebni podatki o anketarju in drugih prisotnih osebah projekta ter o intervjuvancih. Vprašanja, ki so omogočala prepoznavnost vpletenih v intervjuju, sem zato preverila na osnovi smernic iz dokumenta Postopki obdelave kvalitativnih podatkov. Ugotovila sem, da obstaja sedem metod, kako zagotoviti anonimnost udeležencev raziskave, pri čemer je pomembno izpostaviti, da določene metode, kot na primer metoda, kjer uporabljamo začetnice imena in priimka, zahtevajo pridobitev predhodnega soglasja udeležencev raziskave. Teh sedem metod pa opredeljuje zgolj ustrezno obdelavo imena in priimka anketarja in intervjuvanca. Preostali podatki o intervjuvancu pa se obdelajo s pomočjo tabele, ki prikazuje primer anonimizacije podatkov (glej tabelo 5.5). V tabeli navedemo zaporedno številko intervjuja, izvirne podatke in v zadnjem stolpcu spremenjene originalne podatke. V primeru projekta bi bilo morda smiselno ločiti anonimizacijo vseh vpletenih v intervju (anketar, drugi prisotni in intervjuvanec), kot je to prikazano v petih primerih v točki 5.2.2, ter obdelavo osebnih podatkov o intervjuvancu (glej tabelo 5.5), saj v okviru projekta ni bistvena identifikacija fizičnih oseb, temveč področje njihovega delovanja oz. »perspektiva« njihovega opisovanja.

Metoda, za katero menim, da bi bila najprimernejša pri proučevanem projektu glede na naravo izvedbe intervjuja, bi bila, kadar zamenjamo izvirne podatke z začetnicami označevalcev za primer en anketar in en intervjuvanec (A^1, I^1) ter primer, kjer imamo enega anketarja in več intervjuvancev (A^1, I^1, I^2), saj je iz pridobljenih prepisov razvidno, da so se intervjuji izvajali večinoma na način en anketar in en intervjuvanec, vendar pa so bili tudi primeri, kjer je bil en anketar in več oz. dva intervjuvanca. Metoda ne zahteva veliko časa (izognemo se iskanju psevdonomov in posebnemu pridobivanju soglasij) ter prikazuje tudi način anonimizacije v primeru, kadar je v intervju vključenih več intervjuvancev. Na predstavljen način je mogoče omogočiti tudi dolgoročno hranjenje in ponovno uporabo podatkov, ne da bi kakor koli kršili zaupanje udeležencev intervjuja.

V ločeni datoteki pa bi hranili obdelane anonimizirane osebne podatke intervjuvanca, ki bi bili ustrezno numerično označeni, za zagotovitev »pripadnosti« podatkov posameznemu prepisu.

Tako bi lahko zaključila, da je anonimizacija podatkov na predstavljen način najprimernejša tako z vidika prihranka časa in finančnih sredstev kot tudi z vidika zagotovitve za ponovno uporabo.

6 ZAKLJUČEK

Spoznala sem, da je tematika kvalitativnega raziskovanja in arhiviranja podatkov precej široka in aktualna v Sloveniji, saj kot ugotavljajo Štebe in drugi (2010/2011g, 53–55), obstaja v Sloveniji potreba po centraliziranem sistemu hranjenja akademskih podatkov.

V začetnem delu diplomske naloge sem se seznanila tudi s potrebo po ustaljenih postopkih in standardizacijo postopkov zbiranja in arhiviranja kvalitativnih podatkov. Kot navaja Malnarjeva, predstavlja anonimizacija podatkov splošen problem katerih koli podatkov, tako kvantitativnih kot tudi kvalitativnih (Malnar 2010). Na osnovi tega sem predstavila smernice izvedbe anonimizacije raznovrstnih podatkov in smernice za anonimizacijo podatkov, ki je v uporabi v UK Data Archive, kjer sem ugotovila, da je namen vzpostavljenih smernic nudenje pomoči raziskovalcem za lažje izvajanje raziskav ter zagotovitev longitudinalnih raziskav in omogočanje sekundarne uporabe podatkov. Ugotovila pa sem tudi, da je anonimiziranje avdio- in videopodatkov precej oteženo in da se za anonimizacijo uporabljajo posebna računalniška orodja, kot so Hyperresearch 2.0, ATLAS.ti, CTANKS, C-I-SAID 3, Qualitative Media Analyzer, Nvivo 1.3 in drugi, ki pa v Sloveniji niso v uporabi.

V empiričnem delu sem na osnovi spoznanj iz teoretičnega dela o obstoječih standardih in postopkih za zagotovitev zasebnosti in anonimnosti podatkov v tujini izvedla anonimizacijo podatkov z uporabo dokumenta Postopki obdelave kvalitativnih podatkov iz UK Data Archive. Podatke, ki sem jih anonimizirala, sem pridobila v okviru projekta Odprti podatki, in sicer iz prepisov intervjujev, ki so bili prav tako izvedeni v okviru omenjenega projekta. Namen projekta je vzpostavitev sistema odprtega dostopa do podatkov iz javno financiranih raziskav v Sloveniji. Z analizo sem ugotovila, da predstavlja najprimernejši postopek anonimizacije podatkov postopek, kjer imamo enega anketarja in več anketirancev (A^1, I^1, I^2). Kot najprimernejši se je izkazal, ker je iz pridobljenih prepisov razvidno, da je bilo v določenih primerih v intervju vključenih več respondentov. Sicer je bila večina intervjujev izvedena le z enim respondentom in v tem primeru bi lahko uporabila postopek, kjer je en anketar in en anketiranec (A^1, I^1), vendar pa sta bili dve izjemi, kjer je bilo vključenih več respondentov. V proučevanem primeru je bilo pomembno področje delovanja respondenta oziroma njegova delovna funkcija, zato sem tudi ugotovila, da bi lahko osebne podatke respondentov obdelali in hranili v ločeni datoteki, ki bi bila ustrezno numerično označena.

Pri pisanju diplomske naloge sem se naučila veliko s področja splošnega stanja arhiviranja kvalitativnih podatkov in anonimizacije podatkov v Sloveniji in Veliki Britaniji. Menim, da mi bo pridobljeno znanje koristilo v prihodnje pri opravljanju dela na lastnem strokovnem področju. Sprva sem želela v diplomsko nalogo vključiti tudi elektronsko varovanje podatkov, kar je tudi moje strokovno področje, vendar pa se je izkazalo, da je tematika tako obsežna, da zahteva ločeno obravnavo. Glede na tehnološki napredek bo za elektronsko varovanje podatkov v prihodnje najverjetneje tudi vse več zanimanja in bo zahtevalo vse več poglobitev ter bo tako tudi predmet podrobnejših proučevanj.

7 LITERATURA

Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/> (5. februar 2011).

--- 2012a. *Izročanje podatkov*. Dostopno prek: http://adp.fdv.uni-lj.si/za_uporabnike/izrocenje_podatkov/#4 (24. marec 2012).

--- 2012b. *Odprti podatki. Priprava akcijskega načrta za vzpostavitev sistema odprtega dostopa do podatkov iz javno financiranih raziskav v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/blog/wp-content/uploads/2010/11/Odprt-dostop.pdf> (3. junij 2012).

Corti, Louise, Annette Day in Gill Backhouse. 2000. *Confidentiality and Informed Consent: Issues for Consideration in the Preservation of and Provision of Access to Qualitative Data Archives*. Dostopno prek: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1024/2207#g431> (15. april 2012).

Fritz, Katherine. 2008. *Ethical Issues in Qualitative Research*. Dostopno prek: <http://ocw.jhsph.edu/courses/qualitativedataanalysis/PDFs/Session12.pdf> (16. maj 2012).

Iron, Thomas. 2002. *Einsatz von Digitaltechnologien bei der Erhebung, Aufbereitung und Analyse multicodaler Daten*. Dostopno prek: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/855/1859> (21. april 2012).

Jaklič, Marko 1996. *Družbeno odgovorno poslovanje in poslovna etika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Jerman, Igor. 1998. *Etični problemi moderne znanosti*. Dostopno prek: http://www.bion.si/podiplomci/BIO_III.htm (11. februar 2012).

Kogovšek, Tina. 2005. Zanesljivost in veljavnost v kvalitativnem in kvantitativnem raziskovanju. *Teorija in praksa*. (42): 265–278. Dostop prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/TIP20051_Kogovsek.pdf (28. junij 2012).

Kuula, Arja. 2010/2011. *Methodological and Ethical Dilemmas of Archiving Qualitative Data*. Dostopno prek: http://www.iassistdata.org/downloads/iqvol34_35_kuula.pdf (11. februar 2012).

Malnar, Brina. 2010. Raziskovalna etika med znanostjo, zasebnostjo in birokracijo. *Družboslovne razprave XXVI* (64): 7–24.

--- 2011. Etika raziskovanja v družbeni areni. *Družboslovne razprave XXVII* (66): 7–24.

Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ramšak, Mojca. 2009. *Etika v evropskih raziskavah*. Dostopno prek: http://isn.zrc-sazu.si/files/file/Traditiones/Traditiones_38_1_separati/211_pdfsam_Traditiones_38_1.pdf (11. februar 2012).

Slovensko sociološko društvo. 1992. *Kodeks profesionalne etike SSD*. Dostopno prek: http://www.sociolosko-drustvo.si/wp-content/uploads/2011/01/Kodeks_profesionalne_etike_SSD-1992.pdf (27. junij 2012).

Social Research Association. 2003. *Ethical Guidelines*. Dostopno prek: <http://www.the-sra.org.uk/documents/pdfs/ethics03.pdf> (26. maj 2012).

Statistični urad Republike Slovenije. 2006. *Zmožnosti mednarodnih anketnih družboslovnih primerjalnih raziskav za oblikovanje subjektivnih indikatorjev razvitosti*, 6. november. Dostopno prek: http://www.stat.si/radenci/program_2006/program_pon.htm (19. april 2011).

Štebe, Janez in Mojca Omerzu. 1999. Izkušnje z uporabo XML-ja pri opisovanju družboslovnih podatkov. *Informacijska družba IS'99*: zbornik mednarodne multi-konference, 12. do 14. oktobra 1999, ur. Cene Bovec in Matjaž Gams, 59–62. Ljubljana: Institut Jožef Štefan.

Štebe, Janez in Irena Vipavc Brvar. 2010. Analiza stanja in perspektiva digitalne hrambe v Arhivu družboslovnih podatkov (ADP). *Knjižnica* 55 (1): 57–86.

Štebe, Janez, Jože Hudales in Boris Kragelj. 2010/2011. *Archiving and Re-using Qualitative and Qualitative Longitudinal Data in Slovenia*. Dostopno prek: http://www.iassistdata.org/downloads/iqvol34_35_stebe.pdf (10. februar 2012).

The British Sociological Association. 2002. *Statement of Ethical Practices for the British Sociological Association*. Dostopno prek: <http://www.britisoc.co.uk/media/27107/StatementofEthicalPractice.pdf> (25. maj 2012).

The University of Edinburgh. 2009. *Ethical principles for conducting research with human participants*. Dostopno prek: http://www.psy.ed.ac.uk/psy_research/documents/bps-conduct.pdf (28. maj 2012).

Thomson, Denise, Lana Bzdel, Karen Golden-Biddle, Trish Reay in Carole A. Estabrooks. 2005. *Central Questions of Anonymization: A Case Study of Secondary Use of Qualitative data*. Dostopno prek: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/511/1103> (21. april 2012).

Toš, Niko in Mitja Hafner-Fink. 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

UK Data Archive. Dostopno prek: <http://www.data-archive.ac.uk> (9. junij 2011).

--- 2012a. *How we curate data. The process*. Dostopno prek: <http://www.data-archive.ac.uk/curate/process> (25. marec 2012).

--- 2012b. *Data processing standards*. Dostopno prek: <http://www.data-archive.ac.uk/media/54782/ukda079-ds-dataprocessingstandards.pdf> (25. marec 2012).

--- 2012c. *Qualitative processing procedures*. Dostopno prek:

<http://www.data-archive.ac.uk/media/54767/ukda093-ds-qualitativeprocessingprocedures.pdf>
(25. marec 2012).

--- 2012d. *Data Processing: Quick Reference* 2010. Dostopno prek:
<http://www.data-archive.ac.uk/media/54764/ukda080-ds-processingquickreference.pdf>
(30. maj 2012).

--- 2012e. *How we curate data. Our Quality control*. Dostopno prek:
<http://www.data-archive.ac.uk/curate/archive-quality> (2. junij 2012).

UK Legislation. 1998. *Data protection act*. Dostopno prek:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents> (9. april 2011).

Vipavc, Irena in Jožica Klep. 2003. *Uskladitev metapodatkovnih standardov za potrebe uporabnikov: primer METIS on DDI*. 13. statistični dnevi, 24.–26. november. Dostopno prek:
www.stat.si/radenci/referat/VIPAVC,KLEP.doc (20. april 2011).

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP). Ur. l. RS 86/2004. Dostopno prek:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3836> (10. april 2012).

Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (ZRRD). Ur. l. RS 22/2006. Dostopno prek:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200622&stevilka=844> (10. april 2012).

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ – UPB2). Ur. l. RS 51/2006.
Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=73398> (3. maj 2006).

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhiva (ZVDAGA). Ur. l. RS 30/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=72425> (10. april 2012).

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD). Ur. l. RS 16/2008. Dostopno prek:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200816&stevilka=485> (10. april 2012).

PRILOGI

PRILOGA A: Obrazec za naročilo gradiva iz Arhiva družboslovnih podatkov

/

Arhiv družboslovnih podatkov
UL, Fakulteta za družbene vede
Kardeljeva ploščad 5
1000 Ljubljana
tel: 01/5805-292
arhiv.podatkov@fdv.uni-lj.si

Ljubljana, 8. 5. 2012

ID naročilnice _____
izpolni arhiv

NAROČILO GRADIVA IZ ARHIVA DRUŽBOSLOVNIH PODATKOV

ŠIFRA RAZISKAVE: _____

LETO: 2012

NASLOV: elektronske kopije prepisa intervjujev pridobljenih v okviru projekta ODPP10

Gradivo bom uporabil za sledeči namen (Zabeleži namen (npr. izobraževalni, znanstveni, javni, komercialni) in dodatno podrobno pojasni (npr. naslov članka, naloge; če je potrebno, dodaj pojasnila na prazen list papirja.):

*

Arhiv da podatke na razpolago uporabnikom samo za namen, ki ga posebej opredelijo, ob zagotovitvi spoštovanja profesionalnih etičnih kodeksov in ob pogoju, da se pri objavah, ki bi sledile na podlagi podatkov, polno citira avtorja in Arhiv, ter poravna stroške, povezane z uporabo.

Potrjujem, da bom prejeto podatkovno datoteko uporabljal največ leto dni po prejemu in jo nato uničil.

Uporabnik se s podpisom zavezuje, da kopije gradiva ne bo izročil nikomur brez poprejšnjega pismenega dovoljenja Arhiva.

Uporabnik se zavezuje skrbnemu ravnanju, da prepreči dostop do gradiv drugim osebam, vključno s prepovedjo kopiranja.

Uporabnik se zavezuje, da bo pri navajanju uporabljal izključno anonimizirane navedbe.

V skrbi za tajnost podatkov bo uporabnik gradivo uporabljal samo za opredeljeni namen in brez poizkusov identifikacije posameznika.

Vsak uporabnik je dolžan opozoriti na morebitne pomanjkljivosti gradiva, vložiti v Arhiv morebitne dodatke k datotekam in poslati Arhivu dve kopiji nastalih besedil.

Uporabnik naj pred uporabo podatkov pozorno prebere spremljajočo dokumentacijo.

Arhiv družboslovnih podatkov
UL, Fakulteta za družbene vede
Kardeljeva ploščad 5
1000 Ljubljana
tel: 01/5805-292
arhiv.podatkov@fdv.uni-lj.si

Ljubljana, 8. 5. 2012

IME in PRIIMEK: _____

NASLOV: _____

POLOŽAJ: _____

Ustanova (npr. Fakulteta) _____

Ali ste davčni zavezanec: DA NE

Če da, navedite vašo davčno številko:

Telefon: _____

Fax: _____

E-mail: _____

DATUM: _____

Lastnoročni podpis: _____

S podpisom jamčim za točnost zgoraj navedenih podatkov in se zavežujem k spoštovanju navedenih norm pri uporabi gradiva.

Opombe: _____

* Obvezno izpolni!

Naročilo je podpisano v dveh izvodih, od katerih enega prejme podpisnik/ca, drugega ADP.

**PRILOGA B: Ciljni raziskovalni program projekta Odprti podatki za izvedbo
intervjuja**

IZJAVA O STRINJANJU S POGOJI SODELOVANJA

Vaše sodelovanje pri intervjuju je prostovoljno. Intervju bo predvidoma trajal eno uro. Pridobljene podatke bomo uporabili za raziskovalne cilje projekta ODPRTI PODATKI in jih shranili v podatkovnih arhivih, kjer bodo dostopni uporabnikom za druge raziskovalne ali izobraževalne namene. Osebni kontaktni podatki bodo iz tega izključeni in jih bomo uporabili samo za korespondenco v okviru tega projekta. Razen če izrecno ne želite, vaše ime ne bo navedeno v poročilih in drugih projektnih gradivih v povezavi z izrečenim v okviru intervjuja.

Potrdite, ali izrecno želite, da je vaše ime navedeno v poročilih in drugih gradivih projekta, ki se navezujejo na izrečeno v okviru intervjuja. DA NE

Prosimo, da s podpisom potrdite, da se strinjate z zgoraj navedenimi pogoji sodelovanja.

Ime in priimek intervjuvanca Podpis Datum

Doc. dr. Janez Štebe _____
Vodja projekta Odprti podatki Podpis Datum

Datum: _____

ŠT. INT. _____

Kraj: _____

OSNOVNI PODATKI O INTERVJUVALNCU

Ime in priimek:

Organizacija, ki jo zastopa:

Znanstveno področje: _____

Položaj: _____

Izobrazba: _____

Leta dela: _____

Leto rojstva: _____